

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT

DIPLOMSKO DELO

NINA IVANC

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT

Športna vzgoja

**PRIMERJAVA PRILAGODITEV ZA OTROKE S POSEBNIMI
POTREBAMI V JAVNIH IN ZASEBNIH ŠOLAH**

DIPLOMSKO DELO

MENTORICA:

izr. prof. dr. Tanja Kajtna, univ. dipl. psih

RECENZENT:

prof. dr. Mateja Videmšek, prof. šp. vzg.

KONZULTANT:

prof. dr. Matej Tušak, univ. dipl. psih.

AVTORICA DELA:

Nina Ivanc

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici, dr. Tanji Kajtna, za vso strokovno pomoč in usmerjanje pri nastajanju diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi vsem, ki so sodelovali pri intervjuju in se potrudili s temeljitimi odgovori, brez njih ne bi dobila tako dobre primerjave in podatkov, zato raziskava ne bi bila mogoča.

Najlepše se zahvaljujem staršema, ki sta se z mano veselila uspehov, me spodbujala ob neuspehih in finančno podpirala.

Velika zahvala gre fantu Juretu, ki mi je ves čas študija stal ob strani, me potrpežljivo prenašal in pomagal z nasveti, motiviral ter spravljal v dobro voljo.

Na koncu se zahvaljujem še vsem, ki so mi na kakršen koli način pomagali med študijem in ob dokončanju le tega.

Ključne besede: Otroci/učenci s posebnimi potrebami, javne/zasebne osnovne šole, integracija, prilagoditve, strokovna pomoč.

PRIMERJAVA PRILAGODITEV ZA OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI V JAVNIH IN ZASEBNIH ŠOLAH

Nina Ivanc

Ljubljana, 2015

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport

Športna vzgoja

IZVLEČEK

V diplomski nalogi, ki je raziskovalnega tipa, smo pisali o primerjavi prilagoditev za osebe s posebnimi potrebami v javnih in zasebnih šolah. Na začetku smo opredelili, zakaj smo uporabljali besedo osebe s posebnimi potrebami, zakaj je pomembno, da se osebe s posebnimi potrebami vključuje v redne programe osnovnih šol, kako je bilo za osebe s posebnimi potrebami poskrbljeno včasih in kako je zdaj, ter kako je z osebami s posebnimi potrebami v Sloveniji. Potem smo opisali osebe s posebnimi potrebami, na podlagi česa se jih usmerja v redne programe osnovnih šol, kako se jih klasificira glede na njihovo stanje, s kakšnimi ovirami se srečujejo, pomembnost dodatne strokovne pomoči in usposobljenost učiteljev. Opisali smo javne in zasebne osnovne šole, tri zasebne med seboj tudi primerjali. V diplomsko nalogo smo vključili vprašalnik z odgovori dveh javnih osnovnih šol in treh zasebnih osnovnih šol, ki smo jih opisali. Z vprašalnikom smo dobili podatke, koliko učencev s posebnimi potrebami obiskuje katero od šol, kako je za njih poskrbljeno, s kakšnimi ovirami se srečujejo po posameznih osnovnih šolah in kakšna je razlika v vključevanju in prilagoditvah za osebe s posebnimi potrebami v javnih in zasebnih osnovnih šolah. Na podlagi dobljenih podatkov smo predlagali izboljšave, ki bi po našem mnenju prispevale k lažjemu vključevanju oseb s posebnimi potrebami v redne programe osnovnih šol.

Key words: pupils (children) with special needs, state primary schools, private primary schools, integration, adaptations, professional help.

COMPARISON OF ADAPTATIONS FOR PUPILS WITH SPECIAL NEEDS IN STATE AND PRIVATE SCHOOLS

Nina Ivanc

Ljubljana, 2015

**University of Ljubljana, Faculty of sport
Sports education**

ABSTRACT

In my diploma research paper we compared the ways of adaptations provided for pupils with special needs in state primary school and in private primary schools.

At the beginning we defined the term special needs and explained why we used it. We also explained why is it important that these pupils should be integrated into regular school programmes and compared the arrangements made for these pupils in the past and the present in Slovenia. Next we described the type of disability, the ways of categorisations according to their disability and the criteria for their classifications into regular school programmes. I pointed out the obstacles they have to overcome and the importance of having good professional help and well qualified teachers. In order to obtain the information needed I sent questionnaires to three private primary schools and two state primary schools, asking for the following: the number of pupils with special needs in each school, the facilities provided for them and the obstacles they have to surmount in each school. Analysing the answers I could find out the differences in integrating and adjustments for pupils with special needs between state and private primary schools. I described three private primary schools in more detail (Waldorf, Montessori, Catholic). All the questionnaires used are such deal in this paper. Finally I suggested some improvements which in my opinion would contribute to better adjustments and integration of pupils with special needs into regular primary school programmes.

KAZALO

1. Uvod.....	1
1.1. Osebe s posebnimi potrebami.....	4
1.1.1. Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami.....	4
1.2. Klasifikacija otrok s posebnimi potrebami.....	5
1.2.1. Otroci z motnjami v duševnem razvoju.....	5
1.2.2. Slepí in slabovidni otroci.....	6
1.2.3. Gluhi in naglušni otroci.....	8
1.2.4. Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami.....	10
1.2.5. Gibalno ovirani otroci.....	12
1.2.6. Dolgotrajno bolni otroci.....	13
1.2.7. Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja.....	15
1.2.8. Otroci z motnjami vedenja in osebnosti.....	16
1.2.9. Otroci z več motnjam.....	17
1.3. Ovire in prilagoditve za osebe s posebnimi potrebami.....	18
1.3.1. Ovire grajenega okolja.....	18
1.3.2. Komunikacijske ovire:.....	18
1.4. Dodatna strokovna pomoč.....	19
1.5. Usposobljenost učiteljev za delo z učenci s posebnimi potrebami.....	20
1.6. Javne osnovne šole.....	20
1.6.1. Financiranje javnih osnovnih šol.....	21
1.6.2. Pedagogika javne šole.....	22
1.7. Zasebne osnovne šole.....	22
1.7.1. Financiranje zasebnih osnovnih šol.....	23
1.8. Montessori pedagogika.....	24
1.8.1. Maria Montessori.....	24
1.8.2. Montessori v Sloveniji.....	25
1.8.3. Montessori osnovna šola Ljubljana.....	25
1.9. Waldorfska pedagogika.....	26
1.9.1. Waldorfska šola.....	27
1.9.2. Waldorfska šola v Ljubljani.....	28
1.10. Zavod svetega Stanislava.....	28
1.10.1. Osnovna šola Alojzija Šuštarja.....	29

1.11.	Namen diplomske naloge.....	29
1.12.	Cilji diplomske naloge	29
2.	Metode dela.....	30
3.	Rezultati	32
4.	Razprava	41
5.	Sklep	47
6.	Viri	48

KAZALO TABEL

Tabela 1:	<i>Število učencev s posebnimi potrebami.....</i>	32
Tabela 2:	<i>Vrste invalidnosti, s katerimi se srečujemo, po vprašanih šolah .....</i>	32
Tabela 3:	<i>Ovire, s katerimi se soočajo učenci s sposebnimi potrebami, na vprašanih šolah. ....</i>	33

1. Uvod

Ko govorimo o ljudeh, ki imajo takšne in drugačne telesne ali duševne okvare, se najpogosteje zasledi termina invalid ali oseba s posebnimi potrebami. Manj pogosto zasledimo termin hendikepirani in osebe z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Uradno je mogočih več poimenovanj in ni določeno kateri je "pravilen". Veliko terminov je pri nas prevzetih iz tujih jezikov, kar je posledica tega, da je jezik živ organizem, ker se nenehno razvija in spreminja. Na spreminjanje jezika vpliva veliko dejavnikov, kot so: potreba po dograjevanju jezika, vplivi globalizacije, razvoju disciplin in znanosti, nova odkritja ... Tako kot na drugih področjih, se tudi na področju, ki zavzema osebe s posebnimi potrebami pojavljajo novi termini, predvsem v želji, da bi našli čim manj diskriminatorni in družbeno bolj spremenljiv izraz. Če so bili na začetku na tem področju izrazi, ki označujejo osebe s posebnimi potrebami predvsem prevodi angleških besed in plod političnih odločitev, je sedaj vedno več izrazov plod strokovnih mnenj, opažanj in ugotovitev, ki so manj diskriminatorni. V zakonu o šolstvu se uporablja termin oseba s posebnimi potrebami, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje pa uporablja termin invalid (Lazarevič, 2003). V nadaljevanju bomo govorili le o osebah s posebnimi potrebami, ker je ta termin tudi v zakonih o šolstvu in mi govorimo predvsem o tej skupini oseb s posebnimi potrebami.

Čeprav smo si vsi med seboj različni, imamo različne sposobnosti in imamo svoje potrebe je nekaj takih, ki so od ostalih drugačni. Stanj, zaradi katerih so drugačni od ostalih je veliko. Nekatera stanja, kot so okvare vida ali sluha, kronične bolezni, gibalna oviranost in hujše motnje v razvoju se opazijo hitreje. Avtizem, čustvene in vedenjske motnje, primanjkljaji na posameznih področjih učenja in govorno-jezikovne motnje so pa stanja, ki potrebujejo več časa, da se opazijo (Košak, 2014). Ko govorimo o zgoraj navedenih stanjih, govorimo o osebah s posebnimi potrebami. Osebe s posebnimi potrebami običajno potrebujejo neko vrsto pomoči, prilagoditve ali oskrbe, ki pa so v okviru držav in med seboj različne. Kljub temu, da se številne organizacije vključujejo na področje invalidnosti in kljub dejavnosti vlad, se osebe s posebnimi potrebami pogosto spopadajo s številnimi ovirami in kršitvami človekovih pravic na področju izobraževanja, zaposlovanja, socialne varnosti in zdravja (Vertot, 2007).

V Sloveniji živi okrog 170.000 oseb s posebnimi potrebami, kar je 8% prebivalstva. Osebe s posebnimi potrebami veliko težje dobijo in zadržijo zaposlitev. V letu 2011 je bilo tako 16.400 brezposelnih in 30.400 delovno aktivnih oseb s posebnimi potrebami. Temu botruje tudi dejstvo, da so osebe s posebnimi potrebami manj izobražene. Konec leta 2010 je imelo, med vsemi delovno aktivnimi osebami s posebnimi potrebami, več kot 31% osnovnošolsko izobrazbo ali manj, 58% srednješolsko in 10% višješolsko ali visokošolsko izobrazbo. Je pa zanimivo, da delež delovno aktivne osebe s posebnimi potrebami s starostjo močno narašča. Med mlajšimi od 40 let je delovno aktivna vsaka 94., med starejšimi od 50 let je pa delovno aktivna že vsaka 11. oseba s posebnimi potrebami (Statistični urad Republike Slovenije, 2011).

V začetku se je otroke s posebnimi potrebami začelo vključevati v segregirane oblike vzgoje in izobraževanje, kar pomeni, da se jih ločuje od ostalih glede medicinsko opredeljenega primanjkljaja. Pred segregacijo za otroke s posebnimi potrebami ni bilo nikoli poskrbljeno in

je kljub vsem pomanjkljivostim prinesla in prinaša veliko pozitivnega v njihovo vzgojo in izobraževanje. Pomanjkljivost segregacije je v izoliranosti otrok s posebnimi potrebami, zanikanju in nevednosti o problemih s katerimi se spopadajo, manjšemu številu možnosti.... Zaradi pomanjkljivosti segregacije in potrebe po enakih možnostih za vse se je razvila integracijska oblika vzgoje in izobraževanja, kar pomeni, da se je začelo otroke s posebnimi potrebami vključevati v običajne oblike vzgoje in izobraževanja. Integracija pomeni odmik od institucionalizacije in normalizacije. Pri integraciji je na začetku, oziroma še vedno prihaja do problema, ko se z vključitvijo manjšine k večini pričakuje, da se bom manjšina sama od sebe prilagodila večini, kar je pa za otroke s posebnimi potrebami zelo težko pričakovati. Integraciji se očita, da naj bi šlo predvsem za fizično vključevanje in dajanje enakih možnosti vsem, samo po sebi pa še ne pomeni upoštevanja in prepoznavanja posameznikovih potreb, ki je pri tako veliko različnih stanj, ki jih imajo osebe s posebnimi potrebami zelo pomembno. Pri integraciji se rado zgodi, da prihaja do segregacije znotraj rednih oblik izobraževanja. Zaradi potreb po izboljšanju razmer, se predvsem v tujini pojavi inkluzija. Inkluzija pomeni prizadevati si, da manjšina postane del večine, kar poskuša doseči z boljšim poznavanjem posameznikov in njihovih potreb, ter upoštevanjem različnosti individualnih in skupinskih potencialov (Lazarević, 2003). Inkluzija je neke vrste izboljšana verzija integracije. Ker pojma integracija in inkluzija oba govorita o združitvi in je bistvena razlika pojem segregacija, ki govori o izločanju, bomo v nadaljevanju pisali samo o integraciji in segregaciji.

Integracija oseb s posebnimi potrebami v osnovne šole je nujna, če ne zaradi tega, ker Ustava Republike Slovenije v 14. členu določa, da »so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli osebno okoliščino« in ker se s prvim stavkom Splošne deklaracije o človekovih pravicah združenih narodov določa, da »se vsi ljudje rodijo svobodni in z enakim dostojanstvom in enakimi pravicami« ampak, ker se povečuje število otrok s posebnimi potrebami in ker tudi ostali nimamo nobenega zagotovila, da ne bomo nekoč potrebovali pomoči ali priložnosti, kot jo danes osebe s posebnimi potrebami. Otroci so v tej fazi najbolj dovzetni za učenje in lažje sprejemajo »drugačne«. Z integracijo dosežemo, da smo osveščeni z ovirami in problemi, ki tarejo osebe s posebnimi potrebami, naučimo se živeti brez predsodkov do drugačnih, jih začnemo razumeti in dobimo večje število učiteljev sposobnih za delo z otroci s posebnimi potrebami. Posledično pomeni izboljšanje razmer, več možnosti, lažje vključevanje v začetno in poznejše družbeno življenje, spoštovanje Ustave Republike Slovenije in človekovih pravic.

Pri integraciji otrok s posebnimi potrebami v redne programe osnovnih šol je najbolj pomembno, da se ustvarijo primerni pogoji. Prevečkrat se zgodi, da otroka s posebnimi potrebami prehitro vključimo v redni program, saj je stanje, v katerem so, zelo veliko in se po potrebah med seboj zelo razlikujejo. Učitelji še vedno pogosto niso dovolj usposobljeni za delo, objekti so neprimerni za to skupino otrok, denarja za dodatno izobraževanje učiteljev ali dodatnega spremljevalca, ki bi ga otrok s posebnimi potrebami potreboval, pa ni. Takrat bi bilo zaradi samega razvoja otrok smotno razmisliti, da se otroka umesti v segregirano obliko

vzgoje in izobraževanja. Lahko se pa tudi zgodi, da otrok preide iz integrirane institucije v segregirano institucijo (Košak, 2014). Vse to pa ni dobro iz vidika integracije oseb s posebnimi potrebami, saj s tem prihaja do ločevanja »drugačnih« od »navadnih« in ob enem poraja vprašanje ali smo res pripravljeni sprejeti in živeti z »drugačnimi«? Kako naj sprejemamo »drugačne«, se od njih učimo, jim pomagamo, če jih že na začetku ločujemo in odrinjamo od ostalih.

Pri nas je za vzgojo in izobraževanje oseb s posebnimi potrebami poskrbljeno tako v segregiranih institucijah, kot v integriranih institucijah. Integrirane institucije so vse šole, ki izvajajo vzgojo in izobraževanje po rednem programu, to je 450 osnovnih šol in njenih podružnic in 183 srednjih šol. Segregirane institucije so vse šole, ki izvajajo vzgojo in izobraževanje po prilagojenem programu, to je 31 vrtcev, 28 osnovnih šol in 16 zavodov. Ker je vsaka oseba s posebnimi potrebami toliko bolj specifična, kot ostali, potrebuje svojevrsten pristop učiteljev, prilagoditev izvajanja programov in dodatno oskrbo (Jošt, 2010).

Nas zanima kako je z integracijo otrok s posebnimi potrebami v osnovnih šolah in na kakšen način izvajajo integracijo v treh javnih osnovnih šolah in kako na treh zasebnih osnovnih šolah. V javnih in zasebnih osnovnih šolah je program, ki ga izvajajo enak, saj izvajajo javnoveljavni program in so po 11. členu ZOFVI-ja zasebne osnovne šole del javne mreže šol, s katerimi tudi sodelujejo. Razlika je, da so ustanovitelji javnih osnovnih šol država, oziroma lokalna skupnost, zasebnih osnovnih šol pa zasebniki (Miklič, 2010). Zasebne osnovne šole izvajajo poleg javnega programa še dodatni program, kot je na primer: Waldorfski program, Montessori program ali Katoliški program. Vsi ti programi imajo svoj pristop do učencev in skušajo z drugačnim pristopom in drugačnimi pogoji spodbuditi otroke k učenju in ustvarjanju. Za integracijo otrok s posebnimi potrebami je še posebej pomembno, da imajo možnost izbire, da se jim izbere ustanovo, ki jim nudi ustrezne pogoje za opravljanje in obiskovanje rednega programa vzgoje in izobraževanja, ter s tem vključitev med ostale. Pri integraciji je potrebno, da imajo, tako otroci s posebnimi potrebami, kot ostali otroci, enake možnosti za razvoj, pridobitev ustrezne izobrazbe in s tem mesto v družbi. Takrat bomo lahko govorili, da smo sposobni živeti med drugačnimi, da se kot družba razvijamo in da je integracija pravi način vključevanja oseb s posebnimi potrebami.

1.1. Osebe s posebnimi potrebami

Te osebe odstopajo od pričakovanih značilnosti in zmožnosti, ki so definirane v določenem okolju. Te osebe potrebujejo dodatno skrb, prilagoditve in pozornost (Osebe s posebnimi potrebami, 2013).

Populacijo oseb s posebnimi potrebami predstavlja približno 170.000 državljanov republike Slovenije. Kljub temu, da je zakonodaja na tem področju dokaj dobro urejena, so osebe s posebnimi potrebami prevečkrat odrinjene na rob družbe in preveč je primerov, ko se morajo osebe s posebnimi potrebami boriti za stvari in pravice, ki so ostalim nekaj vsakdanjega. 6,5% celotne osnovnošolske populacije ali 10.400 učencev predstavlja osebe s posebnimi potrebami (Statistični urad Republike Slovenije, 2007).

1.1.1. Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami

Nalogo usmerjanja otrok s posebnimi potrebami opravlja oddelek za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, ki jih v programe vzgoje in izobraževanja usmerja na podlagi Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, v nadaljevanju ZUOPP-1. Postopek začnejo starši z vložitvijo zahteve za uvedbo postopka usmerjanja na pristojni območni enoti Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, v nadaljevanju ZRSS, glede na kraj stalnega prebivališča. Vzgojno-izobraževalni zavod je lahko vlagatelj samo, ko oceni, da je program, ki ga otrok obiskuje neustrezen in ko kljub ponavljanju razreda otrok ne napreduje, starši pa ne želijo podati zahteve. Morajo biti pa pred tem izvedene pomoči učitelja, šolske svetovalne službe, dodatna individualna in skupinska pomoč na šoli, mnenje in pomoč zunanje strokovne ustanove.

V primeru učenca mora vložnik zahtevi za uvedbo postopka priložiti zdravstveno, psihološko, specialno pedagoško, socialno dokumentacijo in poročilo vzgojno-izobraževalnega zavoda o otroku. Komisija nato izdela strokovno mnenje, ki vsebuje sintezo ugotovitev o otroku, opredeli se stopnja primanjkljaja, ovire oz. motnje in na ugotovljene potrebe otroka se poda predlog usmeritve v ustrezen vzgojno-izobraževalni program. Opredeli se tudi obseg, obliko in izvajalca dodatne strokovne pomoči, pripomočke, prilagoditve prostora in opreme, spremljevalca za fizično pomoč, morebitno zmanjšanje števila otrok v oddelku, pravico do tolmača za slovenski znakovni jezik, ter morebitno vključitev v zavod za vzgojo in izobraževanje, socialno varstveni zavod, dom za učence s posebnimi potrebami ali namestitev v rejniško družino (skladno s 16. členom ZUOPP-1). Svetovalec na podlagi strokovnega mnenja izda odločbo o usmeritvi in ustreznem programu vzgoje in izobraževanja (ZRSS, 2015).

1.2. Klasifikacija otrok s posebnimi potrebami

Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami opredeljuje glede na vrsto in stopnjo primanjkljajev, ovir oz. motenj, naslednje skupine otrok s posebnimi potrebami (ZRSS, 2014):

1.2.1. Otroci z motnjami v duševnem razvoju

Včasih smo te otroke poimenovali duševno prizadeti, duševno zaostali, duševno nerazviti in še kaj bi se našlo. Definiralo se jih je s testnim rezultatom IQ. Ti otroci so najštevilčnejša skupina otrok s posebnimi potrebami in v današnjih časih so ti izrazi nejasni in sramotilni, saj ne vemo ali gre pri tem za kakšno posebnost v razvoju ali pa gre za duševno motnjo. To skupino otrok z motnjami v duševnem razvoju delimo na štiri stopnje (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014):

- otroci s težkimi motnjami v duševnem razvoju,
- otroci s težjimi motnjami v duševnem razvoju,
- otroci z zmernimi motnjami v duševnem razvoju,
- otroci z lažjimi motnjami v duševnem razvoju.

Otroci s težkimi motnjami v duševnem razvoju: njihovo razumevanje in upoštevanje navodil je zelo omejeno. Usposobijo se lahko le za sodelovanje pri posameznih aktivnostih. Potrebujemo stalno nego, varstvo, pomoč in vodenje, ter so omejeni v gibanju. Prisotne so težke dodatne motnje in bolezni (Vovk-Ornik, 2015).

Otroci s težjimi motnjami v duševnem razvoju razumejo le enostavna navodila, nanje se odzivajo, potrebujejo pa varstvo. Pogosto potrebujejo pomoč drugih, ko skrbijo za sebe. Usposobijo se le za nezahtevna opravila. Orientirajo se le v ožjem okolju. Lahko imajo težave v gibanju ter druge motnje in bolezni (Vovk-Ornik, 2015).

Otroci z zmernimi motnjami v duševnem razvoju: sporočiti znajo svoje potrebe in želje, usposobijo se lahko za enostavna praktična dela, vendar so le izjemoma zmožni za povsem neodvisno socialno življenje. V življenju potrebujejo vodenje in različno stopnjo pomoči, sicer so pa zmorejo preprosta opravila skrbi zase. Drugače se lahko naučijo osnov branja, računanja in pisanja, a so več sposobni doseči na drugih področjih. Ti otroci so sposobni sodelovanja v enostavnem razgovoru in razumeti navodila. Nekateri lahko pri komuniciranju uporabljajo tudi nadomestno komunikacijo (Vovk-Ornik, 2015).

Te tri skupine otrok (otroci s težkimi motnjami v duševnem razvoju, otroci s težjimi motnjami v duševnem razvoju in otroci z zmernimi motnjami v duševnem razvoju) se praviloma vključuje v specializirane šole, ki imajo posebne programe vzgoje in izobraževanja na različnih ravneh. Redkeje se jih pa vključuje v specializirane oddelke na rednih šolah (Vovk-Ornik, 2015).

Otroci z lažjimi motnjami v duševnem razvoju: na začetku, v vrtcu, praviloma še ne bomo prepoznavali in diagnosticirali teh problemov. Kazati se bodo začela v osnovnih šolah, predvsem, kot nižja sposobnost na kognitivnem področju, težave z motivacijo in pozornostjo, težko bodo razumeli kaj od njih pričakujemo, težave bodo imeli tudi v vseh fazah učenja. Te otroke se bo usmerjalo le redko, predvidoma se jih usmerja, ko imajo več motenj hkrati. V prilagojenih pogojih učenja dosežejo temeljna šolska znanja, ki pa niso na ravni minimalnih standardov rednih osnovnih šol. Ob ustreznem šolanju se lahko usposobijo za manj zahtevno poklicno delo in samostojno socialno življenje. Ta skupina je različno vključena v šolski sistem. Usposobijo se lahko za manj zahtevno poklicno delo in samostojno socialno življenje (Vovk-Ornik, 2015).

1.2.2. Slepi in slabovidni otroci

Z novejšimi pripomočki, pomagali in novejšimi tehnikami se lahko slepi in slabovidni otroci vključijo v redne oblike šolanja. Dolga leta je veljalo, da ti otroci ne sodijo v redne oblike šolanja in da potrebujejo posebno obliko šolanja, ki bi jim omogočila pridobitev določene stopnje izobrazbe.

Slepi in slabovidni otroci imajo okvaro vida, vidnega polja ali očesa. Več je otrok, ki so slabovidni, slepota je pa bolj redka. Tu se moramo zavedati razlike med otroci, ki so se slepi rodili in nimajo nikakršnih vizualnih predstav o svetu, in tistimi, ki so oslepel kasneje in že imajo vizualno predstav o svetu. Od rojstva slepi prepoznavajo »svet« predvsem z tipanjem in pripovedovanju drugih. Pozneje oslepel pa nekatere vizualne predstave že imajo, nove predstave pa dobivajo z ostalimi informacijami. Tako tisti otroci, ki so slepi od rojstva in tisti, ki so to postali kasneje izgubo vida kompenzirajo z taktilnim in slušnim zaznavanjem, nekateri razvijejo prav neverjetne kompenzacijske mehanizme, ki jim pomagajo »nadomestiti« vid. Slepi in huje slabovidni otroci so v gibanju nekoliko manj aktivni (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Slabovidni otroci, so tisti, ki imajo ostrino vida 5-30% ali zoženo vidno polje v vseh meridianih nad 10-20 stopinj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida. Delimo jih na:

- Zmerno slabovidne; imajo ostrino vida 10-30%. Potrebujejo delno prilagojeno okolje, po potrebi tudi prilagojene učne in vzgojne pripomočke, specialni trening na področju orientacije in komunikacijskih tehnik. Ti otroci lahko delajo enako hitro, kot videči otroci, vendar potrebujejo prilagoditev gradiv in pripomočke za branje. Delajo po metodi za slepovidne (Vovk-Ornik, 2015).
- Težko slabovidne; imajo 5-9,9% ostanka vida ali zoženo vidno polje nad 10-20 stopinj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida. Potrebujejo primerno osvetlitev, povečan tisk, ustrezne pripomočke in prilagojeno okolje. Pri delu so lahko počasnejši, težave imajo pri rokovanju z majhnimi predmeti in opazovanjem oddaljenih predmetov ter pojavov. V šoli delajo po metodi za slabovidne (Vovk-Ornik, 2015).

Slepi otroci, so tisti otroci, ki imajo ostrino vida manj kot 5% ali zoženo vidno polje na 10 stopinj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida. Delimo jih na:

- Slepe otroke z ostankom vida, ostrino vida imajo 2-5% ali zoženo vidno polje nad 5-10 stopinj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida. Prepoznavajo manjše objekte na razdalji 1-2metra. Potrebujemo prilagojeno okolje, prilagojene pripomočke, na področju komunikacijskih tehnik, didaktične pripomočke, pripomočke za slepe, za orientacijo in vsakdanje življenje in dodatne didaktične pripomočke za pridobivanje abstraktnih pojmov in fizikalnih veličin. Razvijati morajo ostanke vida in druga čutila. Pišejo kombinirano, v večini pa v Braillovi pisavi. Od videčih so pri delu precej počasnejši. Specialni trening potrebujejo za vsakdanje življenje (Vovk-Ornik, 2015).
- Slepe otroke z minimalnim ostankom vida, imajo ostrino vida od projekcije svetlobe do manj kot 2% ali zoženo vidno polje na 5 stopinj ali manj okrog fiksacijske točke, ne glede na ostrino vida. Prepoznavajo predmete v velikosti prsta do razdalje 1metra in vidijo sence ter obrise večjih predmetov. Potrebujemo prilagojeno okolje, prilagojene pripomočke na področju komunikacijskih tehnik, didaktične pripomočke, pripomočke za slepe, za orientacijo in vsakdanje življenje in dodatne didaktične pripomočke za pridobivanje abstraktnih pojmov in fizikalnih veličin. Znanja in spretnosti, ki so potrebna za vsakodnevno življenje, pridobivajo podobno, kot popolnoma slepi. Pišejo v Braillovi pisavi in le izjemoma z močno povečavo črk. Potrebujemo specialni trening komunikacijskih tehnik, orientacije in socialnih veščin. Pri delu so precej počasnejši od videčih (Vovk-Ornik, 2015).
- Popolnoma slepe otroke, »dojem negativen ali dojem svetlobe pozitiven z negativno projekcijo« (Vovk-Ornik, 2015, str. 10). Uporabljati morajo druga čutila. Ker se ne učijo s posnemanjem, je za učenje gibanj in spretnosti potreben profesionalni pristop, po metodi za slepe, kjer učenje poteka po slušnih in tipnih zaznavnih poteh. Prav tako so omejeni v raziskovanju okolja in posegu vanj. Potrebujemo stalni specialni trening za vsakdanje življenje, prilagojeno okolje, prilagojene učne pripomočke na področju komunikacije, uporaba Braillove pisave, pripomočki za slepe za orientacijo in vsakdanje življenje, ter dodatne didaktične pripomočke za pridobivanje abstraktnih pojmov in fizikalnih veličin. Na področju oblikovanja abstraktnih pojmov se lahko izenačijo z vrstniki ob predpostavki, da so ustrezno obravnavani (Vovk-Ornik, 2015).

Najpomembneje je, da strokovnjaki slepega ali slabovidnega otroka najprej usposobijo, da se ti lahko oblačijo, umivajo, gibajo, hranijo,... in za orientacijo, da lahko razvijajo spretnosti in pripomočke za obvladovanje prostora in gibanja. Možnost vključitve teh otrok je v redne šole, zavod za slepe in slabovidne, ter v prilagojen program za predšolsko vzgojo. Največ takih otrok se že v predšolski dobi usposobi za rabo pripomočkov in se med šolanjem še nadaljuje in nadgrajuje. Ko obvladajo vse spretnosti, se lahko vključijo v:

- Prilagojen izobraževalni program osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom (praviloma v specializirani šoli-zavodu)

- Vse vrste in ravni poklicnega, strokovnega in splošnega izobraževanja s prilagojenim izvajanjem in z dodatno strokovno pomočjo
- Prilagojene programe poklicnega in strokovnega izobraževanja (za najzahtevnejše primere v organizaciji specializirane šole oziroma zavoda)

1.2.3. Gluhi in naglušni otroci

Podobno, kot za slepe in slabovidne otroke je veljalo za gluhe in naglušne otroke, da se lahko izobražujejo samo v specializiranih šolah in ustanovah. Je pa vzgoja in izobraževanje gluhih in naglušnih znana že dlje časa. Gluhih in naglušnih otrok je več kot slepih in slabovidnih. Ti otroci imajo okvare, ki zajemajo uho, njegove strukture in z njim povezane funkcije, v razvoju imajo različne posebnosti. Njihovo mišljenje in govor sta drugačna od njihovih vrstnikov. Prvo njihovo sporazumevanje je s kretnjami, vendar je to zelo skromno. Znakovni jezik, ki je enak za vse gluhe in naglušne, je pri nas sprejet, kot uradni jezik gluhih. Veliko popolnoma gluhih sliši določene zvoke, oziroma ostanke zvoka, zato se jih poizkuša naučiti slišati s pomočjo branja iz ustnic in govoriti. Je pa učenje gluhih in naglušnih zelo zahtevno in ponavadi dosegajo slabše rezultate. V veliko pomoč, gluhim in naglušnim, so posebni pripomočki in aparature, kot so slušni aparat, polžev vsadek ... Ti pripomočki se stalno izpopolnjujejo in lajšajo delo s temi otroci (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

K naglušnim otrokom prištevamo:

- otroke z lažjo izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju 26-40dB),
- otroke z zmerno izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju 41-55dB),
- otroke s težjo izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju 56-70dB),
- otroke s težko izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju 71-90dB).

K gluhim otrokom prištevamo:

- otroke z najtežjo izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju 91-110 dB),
- otroke s popolno izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju nad 110 dB).

Otroci z lažjo izgubo sluha imajo obojestransko lažjo izgubo sluha ali zmerno izgubo sluha na enem ušesu in brez izgube na drugem ušesu. Ti otroci se sporazumevajo po slušni poti, v hrupnem okolju si pomagajo tudi z branjem iz ustnic. Težave, kot so izgovarjanje glasov v besedah, slovnična pravila, oblikovanje povedi v smiselno celoto, se pojavljajo predvsem na začetku, ko se otrok šele uči jezika, govora in sporazumevanja ali pa kasneje, če je bila tudi diagnoza postavljena kasneje. Z glasovnim govorom se lahko sporazumevajo tudi v tihem okolju. Če je govor tih, slab akustični prostor, slabše razumljiv sogovornik, pa pride do napačnega slušnega zaznavanja določenih glasov (Vovk-Ornik, 2015).

Otroci z zmerno izgubo sluha imajo obojestransko zmerno izgubo sluha ali popolno izgubo sluha na enem ušesu, lažjo izgubo sluha ali so brez izgube na enem ušesu in imajo težko izgubo na drugem ušesu. Ti otroci se sporazumevajo s pomočjo slušnega aparata. Pri

sporazumevanju si pomagajo z branjem iz ustnic, oteženo sporazumevanje v vsakdanjem življenju in v hrupnem okolju.. Težave so tudi v pomanjkanju razumevanja besed, povedi,... (Vovk-Ornik, 2015).

Otroci s težjo izgubo sluha imajo težko obojestransko izgubo sluha ali popolno izgubo sluha na enem ušesu in zmerno izgubo na drugem ušesu. Ti otroci se sporazumeva po slušni poti s pomočjo slušnega pripomočka. Pomagajo si z branjem iz ustnic, slabše osvajajo glasovni govor, ker besede sliši nepopolno in jih tako tudi izgovarja. Pri nekaterih se pojavijo motnje v vedenju, prilagajanju na okoliščine in v pridobivanju znanja. Težave imajo tudi v vsakdanjem življenju in sporazumevanju v hrupnem okolju (Vovk-Ornik, 2015).

Otroci s težko izgubo sluha imajo obojestransko težko izgubo sluha ali popolno izgubo na enem ušesu in zmerno izgubo sluha na drugem ušesu. Sporazumevajo se delno po slušni poti s pomočjo slušnega aparata in z branjem iz ustnic , ter delno z znakovnim jezikom. Pogoste se dogaja, da imajo ti otroci motnje vedenja, pridobivanje znanja je slabše, težave v prilagajanju vedenja okoliščinam, ovirani so v orientaciji in imajo težave pri neodvisnem vključevanju v družbo (Vovk-Ornik, 2015).

Otroci z najtežjo izgubo imajo obojestransko najtežjo izgubo sluha, slušno zaznavajo le s pomočjo slušnega aparata. Večinoma se ti otroci sporazumevajo po vizualni poti, s pomočjo znakovnega jezika. Zelo počasi osvajajo sporazumevanje z govorom in po slušni poti. Besede slušno zelo težko ločijo med seboj, glasove slišijo zelo popačeno. Besedišče teh otrok je zelo skromno, kar se kaže na težko razumljivem govoru in razumevanju besed. Pisno sporazumevanje je sicer razumljivejše, vendar so tudi tu težave na vseh področjih. Težave so tudi pri vedenju, orientaciji in telesni neodvisnosti pri vključevanju v družbo. Ta skupina otrok primerno sliši le z uporabo polževega vsadka ali vsadkom v možgansko deblo. Dovolj zgodnja vsaditev vsadka pomaga pri osvajanju govora in jezika (Vovk-Ornik, 2015).

Otroci s popolno izgubo sluha ne ločijo niti dveh jakosti zvoka niti dveh frekvenc, niso sposobni slišati ali razumeti govora, tudi če je ojačen, kar pomeni, da ne morejo sprejemati govora s slušnim aparatom. Ti otroci osvajajo govor in jezik s pomočjo kinestetičnega zavedanja glasov, vizualno in s pomočjo znakovnega jezika. Besedišče imajo zelo skromno in govor je večinoma nerazumljiv. Težave imajo pri vsakodnevnem sporazumevanju, prilagajanju vedenja, pridobivanju znanja in ovirani so v orientaciji (Vovk-Ornik, 2015).

Stanje gluhosti ali naglušnosti je zelo velika ovira pri vzgoji in izobraževanju otrok. Zaradi tega, ker je en kanal za sprejemanje informacij neuporaben, oziroma manj uporaben, je ta kanal potrebno nadomestiti po drugih poteh, ki nadomestijo ta manko. Zlasti se ga nadomešča po vidni poti, z branjem iz ustnic, znakovni jezik, pisno ... Ob primernem pristopu in, če takega otroka naučimo pisne in ustne komunikacije, ter ga razvijamo osebno in socialno, bomo ustvarili pogoje, ki omogočajo vključevanje teh otrok v splošno okolje. Uspešnost vključevanja teh otrok v splošno okolje je odvisno predvsem od lastnosti in značilnosti posameznika, ali so motivirani za delo, imajo razvite sposobnosti, imajo dovolj energije, so čustveno stabilni, so odporni na težave in če se sploh želijo vključiti v okolje. Ob podpori staršev, okolja in ob strokovni pomoči, se ti otroci lahko izobražujejo v redni šolah, ostali pa

še vedno potrebujejo prilagojene programe in pogoje, ki jih imajo specializirani vrtci, šole in zavodi. Tako se lahko gluhi in naglušni vzgajajo in izobražujejo v naslednjih ustanovah:

- v rednih oddelkih vrtcev ter v rednih oddelkih vseh vrst šol s prilagojenim izvajanjem z dodatno strokovno pomočjo;
- v prilagojenih programih vrtcev ter prilagojenih izobraževalnih programih.

Ponavadi se v prilagojene programe izobraževanja vključuje tiste otroke, ki imajo zahtevnejšo stopnjo gluhosti in naglušnosti. Ti otroci potrebujejo tudi več prilagoditev, vrtci in šole jim teh vedno ne morejo nuditi. Ob primerni kompenzaciji svoje motnje in če jim šole in vrtci lahko nudijo potrebne prilagoditve, se ti otroci lahko vključijo v redno obliko izobraževanja. Sama stopnja gluhosti in naglušnosti sama po sebi ni odločila za usmerjanje otrok, pomembnejše je, da imajo ti otroci potencial in željo (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2015).

1.2.4. Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami

Ti otroci imajo zmanjšano možnost usvajanja, razumevanja in izražanja smiselne uporabe govora, jezika in komunikacije. Sem spada celotna govorica, kar pomeni predstavitev stvari in misli z znaki, ki oblikujejo besede. Znaki so lahko znamenja z rokami, pisni znaki ali govorjeni glasovi. Ta odstopanja pomembno vplivajo na otrokovo vsakodnevno sporazumevanje in učenje, kar se kaže že v predšolskem obdobju, kot motnje v osvajanju in izkazovanju šolskih znanj in veščin, vedenju, čustvovanju in medsebojnih odnosih. Praviloma obstajajo pri otrocih z govorno-jezikovnimi motnjami neskladja med besednimi in nebesednimi sposobnostmi, pri čemer so nebesedne sposobnosti boljše od besednih. Govora je torej o zmožnostih komuniciranja, kar tvorita dva procesa:

- sporočanje,
- razumevanje.

Motnje, ki se pojavljajo so zaporedne od lažje do težke motnje na enem ali več področjih, kot so semantika, pragmatika, fonologija, fluentnost govora, artikulacija in sintaksa. Opredeli jih logoped v skladu s strokovnimi standardi, ki imajo za opredelitev motnje določene kriterije. Motnje teh otrok nimajo nikakršne povezave z motnjami v duševnem razvoju ali izgubo sluha, ampak se kažejo v razumevanju in izražanju od blagega stanja do nerazvitosti. Motnje se kažejo še na področju branja, pisanja ter pri učenju v celoti, te otroke uvrščamo že v skupino zahtevnejših otrok s posebnimi potrebami. Te motnje močno vplivajo na vzgojno-izobraževalni proces (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Glede na govorno-jezikovne motnje razlikujemo:

- otroke z lažjimi motnjami,
- otroke z zmernimi motnjami,

- otroke s težjimi motnjami,
- otroke s težkimi motnjami.

Otroci z lažjimi motnjami se po govorno jezikovni komunikaciji od vrstnikov ločijo na enem od sledečih področij: pragmatiki, sintaksi, semantiki, fluentnosti govora, artikulaciji in fonologiji. Razumljivost imajo lahko ti otroci zmanjšano zaradi nadomeščanja, popačenja in izpuščanja več glasov, neustreznega ritma, tempa in hitrosti govora. V predšolskem obdobju lahko otroka tak zaostanek socialno izključuje. V šolskem obdobju potrebuje podporo in prilagoditve pri učenju zahtevnejših jezikovnih vsebin in usvajanju ter izkazovanju učnih vsebin. (Vovk-Ornik, 2015).

Otroci z zmernimi motnjami se po govorno jezikovni komunikaciji od vrstnikov ločijo na več področjih: pragmatike, sintakse, semantike, fluentnosti govora, artikulacije in fonologije. Ti otroci imajo manjšo razumevanje jezika predvsem na višjih jezikovnih ravneh, zaradi ene ali več motenj, kot so nadomeščanje, popačenje in izpuščanje več glasov ali zlogov, neustrezen ritem, tempo in hitrost govora ... S pomočjo govora lahko ti otroci komunicirajo le z ljudmi, ki jih poznajo, pisno komunikacijo imajo prav tako omejeno. V osnovnih šolah potrebujejo sistematično pomoč pri utrjevanju in izkazovanju znanja. Težave se kažejo predvsem pri novih izrazih, uporabo abstraktnih besed, priključitve besed, tvorbe stavkov in besednim redom (Vovk-Ornik, 2015).

Otroci z težjimi motnjami imajo zelo omejeno sposobnost komunikacije glede na vrstnike, učinkovito se sporazumevajo le z ljudmi iz ožje okolice pa še ta poteka z gestami, posameznimi glasovi, kratkimi povedmi in posameznimi besedami. Ti otroci potrebujejo sistematično logopedsko obravnavo, sposobni so uporabljati nadomestno komunikacijo. Učna sposobnost teh otrok je zelo zmanjšana (Vovk-Ornik, 2015).

Otroci s težkimi motnjami imajo motene vse vidike govora in jezika, odzivajo se le na situacijo, večinoma le z govorico telesa. Z uporabo nadomestne in dopolnilne komunikacije so njegove sposobnosti komuniciranja še vedno omejene na ponavljajoče si situacije in zadovoljevanje le najnujnejših potreb. Pri sporazumevanju uporabljajo konkretne predmete. Potrebujejo sistematično pomoč logopedov. Ti otroci imajo intelektualne sposobnosti ohranjene, usmerja se jih v:

- programe za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in z dodatno strokovno pomočjo
- izobraževalne programe osnovnih in srednjih šol s prilagojenim izvajanjem in z dodatno strokovno pomočjo;
- prilagojene izobraževalne programe z enakovrednim izobraževalnim standardom (Vovk-Ornik, 2015).

Vsi ti otroci, ki imajo govorno-jezikovne motnje potrebujejo različne tipe prilagoditev in pomoči, biti morajo ob viru sporočanja in ob nekom, ki mu je pripravljen pomagati. Pripomočki, ki so primerni, jim omogočajo večjo uspešnost in lažje spremljanje so grafoskop, računalnik, diktafon, diaprojektor ... (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

1.2.5. Gibalno ovirani otroci

»Gibalno ovirani otroci oz. otroci z zmanjšanimi zmožnostmi gibanja imajo prirojene ali pridobljene okvare gibalnega aparata, centralnega ali perifernega živčevja. Posledično imajo težave pri vključevanju v dejavnosti in sodelovanju. Glede na gibalno oviranost razlikujemo otroke z lažjo, zmerno, težjo in težko gibalno oviranostjo« (Vovk-Ornik, 2015, str. 19).

Z vidika motenj ločimo:

- okvare ali poškodbe gibalnega aparata,
- okvara centralnega živčevja,
- periferna okvara.

Okvare ali poškodbe gibalnega aparata, so okvare rok in nog, gre za prirojene ali pridobljene okvare. Ti otroci imajo omejitve pri gibanju in rokovanju, kar se tiče izobraževanja pa te okvare posredno nimajo vpliva (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Okvare centralnega živčevja ali možganov povzročata cerebralno paralizo, za katero so značilni slaba mišična kontrola, spastičnost in druge nevrološke motnje. Povzročajo jo razne možganske poškodbe. Poznamo pa 4 glavne oblike cerebralne paralize:

- spastičnost (mišice so otrdele, napete in brez moči),
- atetoza (mišice se spontano in brez normalnega nadzora premikajo),
- ataksija (slaba koordinacija in nezanesljivi gibi),
- mešano (kombinacija dveh oblik).

Pogosto se zaradi poškodb možganov pojavijo tudi motnje v duševnem razvoju, vse od najlažjih oblik in do najtežjih oblik. Možnost je pojava okvare govora, vida, sluha, epilepsije, prostorskega zaznavanja in drugih težav. Ti otroci so različno inteligentni, pogosto imajo pa različne težave pri učenju. Šolajo se lahko v rednih šolah, nekateri pa potrebujejo poseben pristop in izobraževanje v specializiranih šolah in zavodih (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Periferna okvara je posledica različnih poškodb hrbtnega mozga, ko mišice pod poškodovanim delom ohromijo. Zaradi prekinitve živčnega sistema pride do ohromelosti, brezobčutja in izgube motorike. Pri vzgoji in izobraževanju povzročata posredne težave (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Z vidika razvoja ter vzgoje in izobraževanja ločimo več vrst gibalne oviranosti:

- lažje gibalno ovirani otroci,
- zmerno gibalno ovirani otroci,
- težje gibalno ovirani otroci,
- težko gibalno ovirani otroci.

Lažje gibalno ovirani otroci imajo težave predvsem pri teku in daljši hoji po neravnem terenu, imajo lažjo funkcionalno motenost. Drugače hodijo sami tudi zunaj prostorov in so samostojni pri vseh opravilih. Težave jim delajo predvsem tista opravila, ki zahtevajo dobro spretnost rok za kar uporabljajo pripomočke, kot so: posebna pisala, orodja, miza, stoli ... Za obiskovanje šole in pri športu ti otroci ne potrebujejo fizične pomoči (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Zmerno gibalno ovirani otroci ti otroci samostojno hodijo na krajše razdalje in znotraj prostorov. Težave jim povzroča hoja po stopnicah in neravnem terenu, kjer so počasnejši in potrebujejo nadzor in oprijem. Na srednje in večje razdalje je potrebna že uporaba prilagojenega kolesa ali vozička. Tudi drugače pa nekateri uporabljajo pripomočke, kot so bergle, posebni čevlji, ortoze ... Fina motorika rok je zmerno motena in za dnevna opravila potrebujejo ti otroci nadzor in pomoč, pri zahtevnejših opravilih pa potrebujejo že pripomočke in prilagoditve. Za obiskovanje šole in pri športu potrebujejo ti otroci občasno fizično pomoč druge osebe (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Težje gibalno ovirani otroci imajo težjo funkcionalno oviranost. Pri hoji na kratke razdalje uporabljajo ortoze, drugače pa hodijo samostojno. Pri daljši hoji potrebujejo kolo ali pomoč druge osebe, po stopnicah ne morejo hoditi. Ovirano imajo tudi fino motoriko, kar ovira dobro funkcijo rok. Ti otroci potrebujejo stalno delno pomoč druge osebe pri dnevni opravilih in izvajanju šolskih in športnih dejavnostih. Težave imajo lahko pri nadzorovanju mehurja (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Težko gibalno ovirani otroci so popolnoma funkcionalno odvisni, samostojno gibanje teh otrok je mogoče samo v primeru električnega vozička. Funkcionalnih gibov rok imajo zelo malo. V vseh dnevni opravilih je odvisen od druge osebe oziroma pomoči. Prav tako potrebuje stalno fizično pomoč v šoli in pri športu. Že za sedenje ti otroci potrebujejo prilagojene pripomočke. Težave imajo lahko pri hranjenju in včasih potrebujejo pripomočke, kot so sonda ali gastrostoma (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Vsi ti otroci, ki so gibalno ovirani se lahko vključujejo v redne programe izobraževanja in vzgoje, če le nimajo več motenj hkrati. Gibalno ovirani otroci potrebujejo prilagoditve prostorov in opreme, kot so pripomočki za sedenje, pisanje, hranjenje, sanitarij ... Če imajo hujšo obliko gibalne oviranosti jim pripada tudi pravica do spremljevalca. Pri učenju večjih prilagoditev ne potrebujejo (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

1.2.6. Dolgotrajno bolni otroci

Med te otroke štejemo tiste, ki imajo dolgotrajne ali kronične motnje več kot tri mesece in jih te motnje ovirajo pri šolskem delu. Ta bolezen lahko v določenem obdobju miruje, lahko se pa ponovno pojavi in poslabša otrokovo zdravstveno stanje. Se pa v današnjih časih opaža porast kroničnih bolezni (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Otroka se opredeli za dolgotrajno bolnega le, če ima postavljeno diagnozo zdravnika, ki je specialist iz določenega področja. Med dolgotrajno bolne otroke komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami uvršča otroke z naslednjimi boleznimi:

- kardiološkimi,
- endokrinološkimi,
- alergološkimi,
- revmatološkimi,
- nefrološkimi,
- pulmološkimi,
- hematološkimi,
- onkološkimi,
- dermatološkimi,
- psihiatričnimi in nevrološkimi,
- avtoimune motnje,
- motnje prehranjevanja.

Za to skupino otrok je pomembno, da jim pravilno odmerjamo obremenitve, saj so pogosto dalj časa odsotni od pouka in bolj kot na kaj drugega ima to bolezensko stanje posreden vpliv na vzgojo in izobraževanje. Se pa ti otroci lahko vključujejo v naslednje programe vzgoje in izobraževanja:

- programe za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in z dodatno strokovno pomočjo;
- izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in z dodatno strokovno pomočjo na vseh stopnjah šolanja.

Do začasnega spremljevalca so upravičeni dolgotrajno bolni otroci, ko:

- otrok potrebuje fizično pomoč (»npr. otroci s prirojenimi srčnimi okvarami, pri katerih operativno zdravljenje ni mogoče ali pa je bila opravljena le paliativna kirurška korekcija; otroci s kardiomiopatijami in pljučno arterijsko hipertenzijo; otroci z zmanjšano pljučno funkcijo; otroci s težkimi, rezistentnimi oblikami epilepsije; otroci s težjimi motnjami strjevanja krvi«) (Vovk-Ornik, 2015, str. 22);
- ima otrok posebne zdravstvene potrebe in jih sam ne zmore zadovoljiti (»npr. otroci z inzulinsko odvisno sladkorno boleznijo od vrtca do konca drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja; otroci z urinskimi katetri; otroci s stomami prebavil in dihal«) (Vovk-Ornik, 2015, str. 22);
- v izjemnih primerih tako presodi in utemelji zdravnik ustrezne subspecialnosti.

1.2.7. Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja

Primanjkljaje na posameznih področjih učenja povezujemo z učnimi težavami in jih zelo težko definiramo. Potrebe po strokovni pomoči in prilagoditvah so zelo velike. Nekateri otroci z učnimi težavami se šolajo v rednih programih šol, kasneje pa se vpišejo v manj zahtevne poklicne in strokovne šole. Žal pa nekaterim, kljub dopolnilnemu pouku in dodatni učni pomoči, ne uspe dokončati šole. Kot najpogostejši vzroki se navajajo:

- genetski vzroki,
- okolje (otroci rojeni v revščini, neustrezna vzgoja, alkohol, droge, nasilje,...),
- fizični vzroki (lažje korekcijske napake),
- nevrološki dejavniki (napačno mreženje).

Tukaj so mnenja deljena. Nekateri so mnenja, da mora šola poskrbeti za te učence in da imajo posebne potrebe. Tako naj jim šola zagotovi prilagoditve, določi metode in načine dela, svetuje in rešuje probleme. Nekateri pa so mnenja, da je del otrok z učnimi težavami majhen in tako specifičen, da je to potrebno ugotoviti s postopkom usmerjanja in tako tem otrokom nuditi dodatno strokovno pomoč ter jim nuditi prilagoditve, ki jih potrebujejo (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Otroka z učnimi težavami lahko definiramo, ko ta kljub pomoči pri posameznem predmetu ali več predmetih, ne doseže minimalnega standarda znanja. Učne težave se pokažejo že v dosedanjem šolanju in trajajo celo življenje. Vplivajo na učenje in vedenje. Otrok kljub pomoči, prilagoditvam, vključevanju v dopolnilni pouk, individualni vadbi in skupinski pomoči ne doseže minimalnih standardov znanja. Otroka prepoznamo, če ima primanjkljaje na posameznih področjih in jih kljub vsej pomoči ne moremo odpraviti. (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Učne težave ne povezujemo s slušnimi, motoričnimi, emocionalnimi, vidnimi motnjami in motnjami v duševnem razvoju, vendar pa se lahko pojavijo skupaj z njimi (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Tem otrokom je potrebno zagotoviti ustrezno mesto, kjer ni motenj, imajo pa zraven nekoga, ki jim pomaga. Priporočljivo je imeti zraven sošolca, ki pomaga kaj prebrati, napisati, motivirati. Največjo vlogo za napredek ima naklonjenost učiteljev in sošolcev. Naj bodo deležnim čim manj zmešnjav. Pomagamo pri organizaciji, zagotovimo strokovno pomoč in ustrezne potrebne pripomočke. Velikega pomena je, da lahko učenec snema razlago, dobi delovne liste ali vnaprej napisano snov, uporablja racionalnim in se dogovarja z učiteljem, da mu nameni več časa pri obravnavi, utrjevanju in preverjanju znanja (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Otroci z učnimi težavami se usmerjajo v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo na vseh stopnjah šol, saj imajo normalno razvito inteligenco. Za prilagojenost, izvajanje programov in dodatno strokovno pomoč so vnaprej izdelana navodila za vse stopnje šolanja (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

1.2.8. Otroci z motnjami vedenja in osebnosti

Otroci s to motnjo so pogosto opaženi kot "poredni" otroci, so težje vodljivi, manj prilagodljivi in pogosto motijo ostale učence ter učitelje. Zato se učitelji lahko počutijo ogrožene in premalo usposobljene za delo s tako populacijo (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

V današnjem času je opaziti veliko sprememb v vzgoji in uvajanje svobodne, demokratične vzgoje, zato lahko rečemo, da je dovoljeno mnogo več, kot je bilo včasih. Tako se spreminja tudi naziv in pojem otroci u motnjami vedenja in osebnosti. Spreminja se tudi predstava o vzgoji in to prinaša nove možnosti za razvoj posameznikove lastne osebnosti (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Danes je družba bolj prilagodljiva in predvsem bolj prizanesljiva do otrok, ki jim ni bil privzgojen občutek pripadnosti socialni skupini, ki ne upoštevajo pravil skupine in ne razumejo, da je potrebno svoje ravnanje uskladiti s skupino. Včasih so se ti otroci vključevali v prevzgojne zavode. Ker pa so v današnjih časih vključeni v redne programe, to pogosto vodi v konflikte med otrokom in okoljem. To pomeni, da ima otrok vedenjske težave, ki lahko vodijo tudi v vedenjske motnje (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Vendar pa je za vedenjske težave težko ugotoviti vzroke, saj zajemamo tudi otroke, ki živijo v družinah, kjer je prisoten alkohol, nasilje, nasilje, zanemarjanje, zlorabe, pomanjkanje sočutja, težke čustvene razmere, neprimerno življenjsko okolje, pomanjkanje hrane, denarja,... V takem okolju je zelo težko oz skoraj nemogoče razviti osebnost skladno z vzorci družbe, ki tega ni deležna. Zato so taki otroci močno ovirani v emocionalnem razvoju, se težko prilagodijo družbi, ne sprejemajo pravil, ne zmorejo vedenja, za sprejetje v družbo (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Lahko rečemo, da so vedenjske motnje zunanje, osebnostne pa notranje. Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj določa, da so otroci, ki imajo motnje vedenja in osebnosti, otroci z disocialnim vedenjem. Disocialno vedenje je lahko intenzivno, ponavljajoče in trajnejše. To se kasneje izkaže za neuspešno socialno integracijo. To pomeni, da se lahko pokaže agresivno vedenje, konzumiranje alkoholnih pijač, uživanje mamil, pobeg od doma, uničevanje tuje lastnine, vandalizem, kraje, avtoagresivnost. Tako vedenje je zunanje ali notranje pogojeno in se kaže z prej omenjenimi simptomi. (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

V predšolskem obdobju se otroke z motnjami vedenja in osebnosti ne usmerja, čeprav že kažejo znake vedenjske težave, se ne prilagajajo skupini in okolju. Njih se poskuša sistematično vključevati v socialno okolje, da bi začeli upoštevati in spoštovati pravila, ki jih posamezna skupina zahteva. To poteka znotraj skupine vzgojnega procesa. V šolskem obdobju pa se bodo usmerili v:

- izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in z dodatno strokovno pomočjo (na vseh stopnjah šolanja);
- vzgojni program (v specializiranih ustanovah).

Če so vedenjske in osebnostne motnje manjše, se bodo usmerjali v redne izobraževalne programe. Naloga šole pa je, da jim ponudi ustrezno strokovno pomoč v obliki vzgojnih, preventivnih, socialno integrativnih, kompenzacijskih in korekcijskih programov in prilagodi delo. Vendar pa vsi učitelji niso strokovno usposobljeni za tako delo, zato šole potrebujejo pomoč specializiranih strokovnjakov, socialnih pedagogov in drugih primerno izobraženih kadrov. Pomembno je, da učitelj prevzame odgovornost za svoje delo in da se zaveda, da je soodgovoren za učenčev osebnostni razvoj. S svojim delom, odnosom in sprejemanjem takim, kot je, je potrebno učenca prepričati, da vanj verjame in da je prepričan, da bo uspel pri doseganju svojih ciljev. Učitelj mora imeti pozitiven in strpen odnos, kajti le osebna zavzetost bo ustvarila dobre pogoje za uspeh. Otrok ne ravna zavestno s slabim namenom, ampak je neprimerno vedenje, upornost, žaljiv odnos odsev otrokovih težav in stisk. Otroku z motnjami vedenja in osebnosti bo potrebno omogočiti, da je v stiku z učenci, ki ga sprejemajo in da se v primeru, ko povzroča težave in je pretirano razburjen, odmaknemo oziroma se dogovorimo, s katerim bo pripravljen vzpostaviti stik. Veliko lahko dosežemo, če mu omogočimo občutek varnosti in ustvarimo pogoje, da bo tudi sam lahko kaj prispeval in bil deležen pohvale. Pohvala ima zelo dober učinek, k motivaciji pa lahko pripomorejo tudi učni pripomočki (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

1.2.9. Otroci z več motnjam

To so otroci, pri katerih se prepleta več motenj in imajo hkrati več primanjkljajev ali ovir. Če želimo takega otroka opredeliti, primarno upoštevamo motnjo, ki je dominantna in otroka pri vzgoji in izobraževanju najbolj ovira. Otroka upoštevamo kot celoto, zato nanj vplivajo vse motnje in ga ovirajo pri normalnem funkcioniranju (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

Kako se lotiti vzgoje in izobraževanja otrok, ki imajo več motenj, je zelo zapleteno in je odvisno od prevladujoče motnje in prepletanje vseh težavnosti primanjkljajev ali motenj (Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, 2014).

1.3.Ovire in prilagoditve za osebe s posebnimi potrebami

1.3.1. Ovire grajenega okolja

Nanašajo se na arhitektonske in tehnološke ovire.

a) Ovire zunanjega prostora:

- »ovire na cestah, trgih in drugih javnih površinah (npr. cestni robniki, prometni otoki, prehodi za pešce, parkirni prostori, podhodi, nadhodi, načini premagovanja višinskih razlik, prestrmi nakloni, neustrezna uporaba materialov, neprehodnost, neurejene poti in preozki prehodi ipd.)« (Kobal idr., 2008, str. 10).
- »ovire v javnem potniškem prometu (npr. vstop in izstop v vozilo, dostop do postajališč ali postaj, elementi cestne opreme – npr. zvočna prometna signalizacija itd)« (Kobal idr., 2008, str. 10).

b) Ovire notranjega prostora:

- preprečujejo dostop v objekt ali onemogočajo/otežujejo njegovo uporabo (npr. preozka vrata, pretežka vrata, stopnice, drseča tla, ozki hodniki, neustrezno urejene sanitarije, neustrezno oblikovana oprema (npr. držala, ograja ipd.) (Kobal idr., 2008).

1.3.2. Komunikacijske ovire:

- odsotnost tolmačev,
- odsotnost taktilnih informacij,
- odsotnost indukcijskih zank,
- odsotnost govornih najav,
- odsotnost prikazovalnikov podnapisov,
- odsotnost prilagojenih računalnikov in spleta (Kobal idr., 2008).

1.4. Dodatna strokovna pomoč

»Z novim konceptom vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami ter novo paradigmo in kulturo vse večjega vključevanja v redne pogoje vzgoje in izobraževanja, so nastale potrebe po ustreznem zagotavljanju strokovne pomoči in podpore otrokom s posebnimi potrebami, ki se vključujejo v redne vrtce in šole« (Opara, 2005).

V šolah, ki so prilagojene otrokom s posebnimi potrebami in niso vključene v redni šolski program, so učenci deležni ustrezne strokovne pomoči, problem pa nastane, ko se učenci vključijo v redne programe in jim je potrebno zagotoviti ustrezno obliko strokovne pomoči. To je najbolj pomembno za uspešno integracijo. Dodatno pomoč delimo na dva dela oz. ima dve funkciji. Prvi del vsebuje pomoč pri premagovanju primanjkljajev, ovir ali motenj, drugi pa vsebuje učno pomoč. Rehabilitacijska funkcija zajema:

- reedukacijo,
- kompenzacijo,
- rehabilitacijo.

Reedukacija pomeni, da poskušamo spodbuditi in razvijati primanjkljaje. Razvijamo procese in funkcije vsakega posameznika. Npr. če otrok slabo govori, ga vključimo na govorne vaje in s tem poskušamo govor razviti. Če slabo sliši, mu pomagamo s slušnimi pripomočki, če slabo vidi, je potrebno razvijati vidne sposobnosti. Na vsakem področju, kjer so primanjkljaji, poskušamo naučiti, kako ga izboljšati. Pokažemo podporne tehnike in nudimo pripomočke (Opara, 2005).

Kompenzacija pomeni, da nekaj nadomestimo z drugim. Če otrok, zaradi svoje motnje, ne more opravljati vseh nalog, jih ne izključimo popolnoma, ampak poskušamo funkcije, procese, nadomestiti z drugimi. Otroka naučimo, kako delovanje nadomestiti z delovanjem drugih organov, kako uporabljati pripomočke ter katere tehnike in metode naj izbere (Opara, 2005).

Rehabilitacija pomeni, da se sprijazni s svojo realnostjo in se pripravi na kakovostno življenje, kljub svojim oviram. Ustrezno si organizira svoje življenje in potencialno izkorišča svoje zmožnosti. Ovire naj ga čim manj ovirajo, osredotoči se na svoje zmožnosti in sposobnosti (Opara, 2005).

Dodatna strokovna pomoč, kot pojem didaktične funkcije, zagotavlja in nudi pomoč pri učenju. Najbolj pomembno je proučiti in odkriti tehnike, ki posamezniku najbolj koristijo in s pomočjo katerih se najlažje uči. Metode dela mu prilagodimo (Opara, 2005).

Pravilnik, ki ga določa minister za šolstvo, določi standarde in normative za dodatno strokovno pomoč.

1.5. Usposobljenost učiteljev za delo z učenci s posebnimi potrebami

- Komunikacija in odnosi (kako so učitelji sposobni razviti dober odnos z učenci, spodbujati samostojnost, odgovornost, vzpostaviti disciplino, pravila vedenja, reševati konfliktne situacije ...)
- Učinkovito poučevanje (upoštevati učne cilje, vsebine in metode ter jih prilagoditi vsakemu posamezniku, vključiti informacijsko tehnologijo, poznati različne učne pristope, jih upoštevati, spremljati posameznike in njihov napredek, uporabiti različne načine preverjanja ter ocenjevanja)
- Organizacija in vodenje (povezovanje učencev, organiziranje in izvajanje učnega procesa)
- Sodelovanje z družbenim in delovnim okoljem (sodelovanje z učitelji, strokovnimi delavci, starši, drugimi šolami)
- Profesionalni razvoj (sprejeti nova spoznanja, se razvijati, dodatno izobraževati in to vpeljati ter smiselno vključiti v svoje pedagoško delo)

Raziskave učiteljev opozarjajo na nekatere kritične točke v kompetentnosti učiteljev. Mednarodna študija Teachers Matter (OECD, 2005) je pokazala, da so učitelji premalo usposobljeni predvsem za individualizirano učenje, za pripravo učencev na samostojno učenje, za delo s heterogenimi oddelki ter za usposabljanje učencev za čim bolj učinkovito uporabo izobraževalno-komunikacijske tehnologije (Dervarič, 2013).

1.6. Javne osnovne šole

Javno osnovno šolo, kot vzgojno-izobraževalni zavod ustanovi država ali lokalna skupnost, za ustanovitev je dovolj ustanovitveni akt, vpis v sodni register in pridobitev pravne in poslovne sposobnosti. Kljub temu, kdo je ustanovitelj in financer javne osnovne šole, mora imeti avtonomijo v razmerju do države, oblasti in različnimi vrstami zunanjih vedenj in prepričanj. Za njeno delovanje skrbijo strokovnjaki, ki imajo zahtevane strokovne kompetence, ustanovitelj skrbi za organizacijo delovanja javne osnovne šole in njeno regulacijo. Zakon definira vzgojno-izobraževalni zavod, kot zavod, ki kot pretežno dejavnost izvaja javno veljavne izobraževalne programe (8. Člen ZOFVI). Javno veljavni izobraževalni program sprejme minister za šolstvo skupaj s pristojnim strokovnim svetom. Javne osnovne šole se med seboj ne razlikujejo po vsebini programa (Miklič, 2010).

Med obvezne programe štejemo:

-obvezni predmeti slovenščina in italijanščina ali madžarščina na narodno mešanih območjih, dva tuja jezika, zgodovina, družba, geografija, državljska in domovinska vzgoja ter etika, matematika, naravoslovje, spoznavanje okolja, naravoslovje in tehnika, kemija, biologija, fizika, likovna vzgoja, glasbena vzgoja, športna vzgoja, tehnika in tehnologija ter gospodinjstvo (ZRSŠ, 2015).

-izbirni predmeti najmanj trije izbirni predmeti iz družboslovno-humanističnega sklopa in najmanj trije izbirni predmeti iz naravoslovno-tehničnega sklopa (ZRSS, 2015).

-dneve dejavnosti kulturne, naravoslovne in športne dneve ter delovne akcije (ZRSS, 2015)

- ure oddelčnih skupnosti podaljšano bivanje, jutranje varstvo, dodatni in dopolnilni pouk (ZRSS, 2015).

Javno veljavni program omogoča, da so spričevala, ki jih šola izda za uspešno zaključeno šolanje javne listine.

1.6.1. Financiranje javnih osnovnih šol

Osnovnošolsko izobraževanje je brezplačno in se financira iz javnih sredstev. Denar za izvedbo programa, plače zaposlenih in infrastrukturo se zagotavlja iz proračuna, iz tega velja, da so zaposleni javni uslužbenci, ki morajo dosegati ustrezno stopnjo izobrazbe za zasedbo delovnega mesta, v skladu z zakonom. V primeru, da je ustanovitelj občina, sredstva v celoti ali pa samo delež teh, zagotavlja občina oz. se upošteva pogodba, ki jo skleneta mestna občina in država (Miklič, 2010).

Iz državnega proračuna se zagotavlja denar:

-osnovnim šolam za izvedbo obveznega, dodatnega in dopolnilnega pouka, pol ure skupinske in individualne pomoči (za posamezen oddelek), interesne dejavnosti (dve uri na oddelek), vse programi šole v naravi, podaljšano bivanje od prvega do četrtega razreda in od petega do šestega razreda, ter jutranje varstvo za prve razrede,

-glasbenim šolam za osnovno glasbeno izobraževanje;

-šolam za vzgojo in izobraževanje otrok, mladostnikom, s posebnimi potrebami in zavodom;

-dijaškim domovom in domovom za učence, za vzgojno dejavnost;

-poklicnim, srednjim tehničkim in strokovnim šolam;

-gimnazijam in višjim strokovnim šolam;

-za sredstva za materialne stroške, investicijsko vzdrževanje, obnova nepremičnin in opreme;

-za nadomestila stroškov delavcem;

-za nabavo učil, učnih pripomočkov, potrošnega materiala za izvedbo pouka;

-za stroške ekskurzij;

-za oskrbo otrok, mladostnikov s posebnimi potrebami;

-za del prispevkov za pokojninsko zavarovanje, za vajence z učno pogodbo;

- za prispevke za invalidsko zavarovanje v primeru nesreče;
- za sredstva za sofinanciranje učbenikov, pripravo na izvedbo mature, zaključnih izpitov, preverjanja znanja;
- za razvoj poklicnega izobraževanja vajencev, za raziskovalno in eksperimentalno dejavnost, strokovno izobraževanje, izpopolnjevanje strokovnih delavcev, informacijsko dokumentacijo, muzejske dejavnosti;
- za sredstva za strokovno posvetovanje in delo strokovnih društev, razvoj učne tehnologije, šolo za ravnatelje;
- za dopolnilni pouk slovenskega jezika za otroke slovenskih delavcev na začasnem delu v tujini, zaposlovanje, usposabljanje pripravnikov za mednarodno sodelovanje, delovanje šolskih knjižnic, mediotek, učbenikov. Velja tudi za zamejce;
- za sredstva za tekmovanje učencev in druge oblike dela z nadarjenimi;
- za štipendije in subvencioniranje šolnin, subvencioniranje prevoza, prehrane;
- za sredstva za nagrade na področju šolstva, na državni ravni;
- za šolski radio in televizijo;
- za sredstva za svetovalno delo v vzgoji in izobraževanju;
- za sredstva za obšolske dejavnosti;
- za sredstva za osnovnošolsko izobraževanje Romov.

1.6.2. Pedagogika javne šole

Izhaja iz okvirov, vrednot in norm, ki so v tej državi skupni, splošni in pravno formalno veljavni, ki nikogar ne izključuje ali favorizira. Zaradi potrebe po večjem pomenu vzgoje v šolah, je ministrstvo za šolstvo izdelalo vzgojni načrt, ki ga predpisuje z zakonom (Krek in Metljak, 2011).

1.7. Zasebne osnovne šole

Ustanovitelj zasebne šole je lahko fizična ali pravna oseba. Zasebno osnovno šolo lahko odpre vsak, ki dobi dovoljenje države in izpolnjuje naslednje pogoje:

- izobrazba učiteljev mora biti enaka ali vsaj primerljiva z izobrazbo učiteljev na javnih šolah (33. in 104. člen ZOFVI),
- določi se minimalno število ur na teden (35. člen ZOsn)

-ustrezni prostori za pouk (33. člen ZOFVI)

-predmetnik mora zagotoviti uspešno zaključitev ocenjevanja znanja (17. člen ZOFVI in 28. člen ZOsn)

-ustanovitelj mora predložiti program šole z informacijami o strokovno verificiranem programu (28. člen ZOsn)

-šola mora zagotoviti dokončanje izobraževanja vpisane generacije (91. člen ZOFVI)

-učbenike potrdi ustrezni strokovni organ (21. člen ZOFVI)

Prav zaradi izbire in svobode po izobraževanju ter približevanju razmerja javne-zasebne šole glede na Evropo, se je leta 1996 začelo zakonsko urejati področje zasebnega šolstva. V Sloveniji je 0,13% zasebnih osnovnih šol. Pred letom 1996 spričevala zasebnih šol niso bila sprejeta, kot javne listine in niso imela veljave. Prav tako niso prejemale finančne pomoči od države. Zasebne osnovne šole se med seboj in od javnih osnovnih šol razlikujejo predvsem po metodah poučevanja, večina pa deluje po javno veljavnih izobraževalnih programih, s katerim pridobijo javno priznano izobrazbo. V Sloveniji imamo tri zasebne osnovne šole, ki izvajajo javno veljavni izobraževalni program, to so:

-Waldorfska šola Ljubljana

-Osnovna šola Alojzija Šuštarja Ljubljana

-Montessori inštitut

1.7.1. Financiranje zasebnih osnovnih šol

Zasebne šole morajo zagotoviti ustrezen prostor za izvajanje programa, sredstva za naložbe, investicijsko vzdrževanje, opremo in spremljevalni oz. dodatni program. Sredstva pridobivajo v obliki šolnin, prispevkov in donacij. Za javno veljavni izobraževalni program, ki ga izvajajo jim po 86. Člen ZOFVI pripada 85 odstotkov sredstev, ki jih država ali lokalna skupnost zagotavlja za izvajanje javnega programa (Miklič, 2010). Po ugoditvi pritožbe zaradi protiustavnosti, na Ustavnem sodišču, se obeta sprememba zakona po katerem bo zasebnim šolam pripadalo 100 odstotkov sredstev za izvajanje javno veljavnega izobraževalnega programa (Mozetič, 2014).

1.8. Montessori pedagogika

Temelji na odkritjih dr. Marie Montessori, ki je v letih opazovanja otrok ugotovila, da otroci v skrbno pripravljenem okolju, delajo z večjo zbranostjo in samokontrolo. Učilnica in oprema v njej je prilagojena otrokom, table so nameščene dovolj nizko, omarice in police so jim lahko dosegljive. Otroci delajo z materiali, kot imenujejo razvojne pripomočke, te si izberejo, kot tudi kje in kaj bodo z njimi počeli. Materiali so razdeljeni na pet področij (Wikipedija, 2015):

-Material za praktično življenje, ki se deli na skrb za samega sebe (oblačenje, umivanje,..), skrb za okolico (pranje, čiščenje, pomivanje, vrtnarjenje,..) in vaje za življenje v skupnosti (pozdraviti, naliti pijačo,..) (Wikipedija, 2015).

-Materiali za občutek, kje otrok spozna določene lastnosti predmeta, kot so barva, oblika, teža in površina. Primer: otrok postavlja vedno manjše kocke eno na drugo (Wikipedija, 2015).

-Materiali za matematiko, zlate kroglice s katerimi otrok spozna desetiški sestav (Wikipedija, 2015).

-Materiali za jezik, ki je usklajen z materialom za občutek. Črke iz grobega, hrapavega papirja nalepljene na lesene ploščice po katerih otrok s konicami prstov zazna obliko črk. Tako znajo nekateri napisati črko še predno jo spoznajo (Wikipedija, 2015).

-Material za prostorsko vzgojo, z njimi otrok odkriva zemljepis, kemijo, fiziko,... Primer je globus, na katerem otroci tipajo oceane in zemljo (Wikipedija, 2015).

Vse materiale, ki jih uporabijo pospravijo za sabo, kjer so jih je dobili, s tem se naučijo potrebe po redu in čistoči. Pri učenju so pomembni čutni pripomočki s katerimi otrok razvija vsa čutila. Pripomočki so narejeni tako, da otroci svoje napake sami ugotovijo, jih odpravijo in se jih tudi zavejo. Učitelj je pasiven in ne vsiljuje svojim mišljenj, da ne zavira razvoja otrok. Naloga učitelja je spoznavanje otrok z materiali in da jih pripelje k neodvisnosti. Glede na specifične lastnosti otrok v posameznem starostnem obdobju se glede na starost in stvari, ki jih potrebujejo delijo na starost od 0-3, 3-6, 6-12 in 12-18 (Montessori-institut, 2015). Kritiki so Montessorijevi očitali, da ni priznavala vsakdanjih igrač, le didaktični material. Otroci so delali individualno in tako naj ne bi bili navajeni na kolektivno življenje in skupne aktivnosti. Zavračala je pravljice in zavirala otrokovo spontano igro s tem pa zaviranje otrokove domišljije, katero imajo predšolski otroci zelo razvito (Wikipedija, 2015).

1.8.1. Maria Montessori

Rojena je bila leta 1870, v Italiji. Postala je prva zdravnica v Italiji. Študirala je tudi filozofijo, psihologijo in antropologijo. Delala je v klinikah in bolnišnicah v Rimu, kjer je bila tudi predavateljica na ženski fakulteti. 2 leti je bila ravnateljica za otroke s posebnimi potrebami v

Rimu, kjer je razvila čutne pripomočke, s katerimi se otroci učijo prek vseh svojih čutil. Sama smatra ti dve leti, kot pravo diplomo svoje pedagogike. Pri svojem delu je bila stalno v stiku z otroci, svoja opažanja je skrbno zapisovala in zanje izdelovala nove materiale. Spoznala je, da se otrok lahko zelo dobro razvija v dobro pripravljenem okolju, kar vpliva na zbranost, samostojnost, svobodno izbiro dejavnosti, red. Presenetilo jo je kako so se otroci naučili, kar se je prej zdelo nemogoče. Leta 1907 je ustanovila Caso dei Bambini, vrtec v revnem predmestju Rima, kjer je uvedla vzgojne igrice, pohoštvo po meri otroka, učenje z raziskovanjem in odkrivanju, didaktične pripomočke, učitelje ki imajo čas poslušati, svetle učilnice in druge nove metode, ki so pomenile začetek napredka v izobraževanju po celem svetu. Otroci so postajali delovni, zbrani, veseli, vljudni. Še posebno nenavadno za to obdobje je bilo, da so se naučili pisati, računati, brati že v predšolskem obdobju. Zanimanje za Montessori metodo se je hitro širilo, tako, da je leta 1909 že ves del italijanske Švice v sirotišnicah in domovih za otroke uporabljal Montessori metodo. Ljudje so hodili iz celega sveta, da bi se prepričali o »čudežnih vrtcih«. Maria Montessori je veliko potovala po svetu, kjer je ustanavljala vrtce, centre za usposabljanje vzgojiteljic in predavala. Prva njena knjiga Montessori metoda je izšla leta 1909. Leta 1922 je bila imenovana za zvezno inšpektorico šol v Italiji, trikrat je bila nominirana za Nobelovo nagrado za mir. Leta 1936 se ustali na Nizozemskem in kjer 6. maja 1952 tudi umre (Wikipedija, 2015).

1.8.2. Montessori v Sloveniji

Čeprav je Montessori pedagogika znana že več kot 100 let, se je prva Montessori ustanova pri nas pojavila šele leta 2002 in sicer Angelin vrtec v Ljubljani. Trenutno v Sloveniji deluje 12 vrtcev in 1 osnovna šola, ki izvajajo Montessori program, vsi vrtci in šola so zasebni. Po certifikate za učitelja Montessori je potrebno v tujino, pri nas se pedagogi na fakulteti z Montessori pedagogiko srečajo le bežno, tako da tudi nima prave možnosti zaživeti. Sicer se v določenih javnih vrtcih, v določenih skupinah uveljavlja elemente pedagogike Montessori, kjer so sobe opremljene po principih Montessori in imajo vzgojiteljice izobrazbo Montessori. Leta 2008 je bilo ustanovljeno Združenje Montessori Slovenije, ki združuje pedagoge in podpornike Montessori (Montessori-institut, 2015).

1.8.3. Montessori osnovna šola Ljubljana

Je začela z delovanjem v šolskem letu 2010/11, na Montessori inštitutu. Program osnovne šole Montessori je nastal kot plod sodelovanja Zavoda Antona Martina Slomška in Montessori inštituta. V šolskem letu 2014/15 šolo obiskuje 64 učencev in učenk od prvega do petega razreda. Vsako leto vpišejo novo generacijo otrok. Na šoli poučujejo učitelji, ki imajo posebno izobraževanje v pedagogiki Montessori. Šola izvaja javno veljavni izobraževalni program (Montessori-institut, 2015).

Oddelki imajo zmeraj kombinirane vsaj tri starostne skupine, v manjših osnovnih šolah jih je lahko po 6. Razred je razdeljen na področja, ki jih ločijo omare, v vsakem prostoru so

materiali za določeno področje, kot so umetnost, matematika, jezik, zgodovina, geografija, naravoslovje. Knjige se začnejo uporabljati v kasnejših letih osnovne šole, še vedno so prisotni materiali. Učni načrt za pedagoga predstavlja otrok in izhaja iz tega, kar otrok sedaj je in ga pelje k znanjem, ki sledijo. Pedagog si pomaga z priročniki, ki jih je sestavil v času študija Montessori (Montessori-institut, 2015). Priročniki obsegajo vse materiale določenega predmeta:

- posredni neposredni cilj, ki ga dosežemo,
- opisana je sestava materiala,
- starost pri kateri otroci običajno posegajo po tem materialu in
- razširitve.

Otroci ne dobivajo ocen, bolj je pomembno pridobivanje znanja in ohranjanje veselja do učenja in raziskovanja. Prav tako ni pisanja testov in spraševanja. Po analizah naj bi otroci v Montessori šolah po pridobljenem znanju za dva razreda prehitevali otroke v klasičnih programih (Montessori-institut, 2015).

1.9. Waldorfska pedagogika

Izhaja iz antropozofije ali poznavanje človeka, kot ga je preučil in predstavil dr. Rudolf Steiner, tako tudi učni načrt, predmetnik in celoten vzgojno izobraževalni proces vsake Waldorfske šole izhaja iz tega. Bistvo je otroku v pravem trenutku, na pravi način predstaviti primerne vsebine, ki bi mu omogočale najboljši možen razvoj sposobnosti. Ne samo kot intelektualno bitje ampak tudi kot bitje volje in srca. Mlajši se veliko stvari učijo preko doživetja, gibanja in dela z rokami, odsvetuje se jim gledanje televizije in uporabe računalnika, ker naj bi preveč temeljili na abstraktnem intelektualnem dožemanju. V osnovni šoli ima posebno mesto razrednik, ki otroke spremlja od prvega do osmega razreda, poučuje večino predmetov in spremlja učni in osebni razvoj otrok. Značilnosti Waldorfske pedagogike so (Strajhar, 2015):

- spoštovanje integritete otroštva,
- spodbujanje in negovanje pravice do otroštva,
- aktivna podpora človeški in kulturni raznolikosti,
- zavedanje o možnosti čutenja resničnega bitja, ki presega pojavno obliko in formo, ki ni omejeno, končno in prehodno,
- vzgoja in izobraževanje imata unikaten pomen za vsakega posameznika,
- prizadevanje za odkrivanje in negovanje posameznikovih potencialov,
- razvoj socialne zavesti, samozavedanja in etične inteligence, ki je usmerjena v aktivno globalno vlogo državljanstva,
- celovit, umetniško-domišljjski ter interdisciplinaren metodološki pristop,

- inkluziven in ne selektiven učiteljski etos v smislu spola, narodnosti, vere, socialnega okolja, individualnih sposobnosti in kompetenc,
- izobraževanje otrokovih čutov skozi izkustveno učenje,
- poudarjanje pomembnost ritma (dnevni, tedenski, mesečni),
- zavedanje in spodbujanje, da se majhen otrok uči skozi posnemanje,
- pomembnost proste domišljajske igre,
- disciplina, ritem, stalnost, domišljija so del aktivnega učnega procesa,
- razrednik uči vrsto let v enem razredu, in sicer vse ali večino glavnih predmetov.

Waldorfska pedagogika se veliko lažje in uspešneje sooča z otroci, ki so hiperaktivni, imajo slab spomin, motnje pozornosti, disleksijo, apatičnost, nasilje ... Zato tudi ni presenetljivo, da se v času, ko je trend teh otrok v vzponu, vedno več učiteljev in javnih šol odloča za Waldorfska načela kot so: opisno ocenjevanje, pouk v epohah, triletno opismenjevanje ... (Strajhar, 2015).

1.9.1. Waldorfska šola

Ideja se je rodila v krizi, po prvi svetovni vojni, ko so bile ekonomske in socialne razmere zelo slabe. Najprej je dr. Emil Molt organiziral popoldanske brezplačne tečaje za svoje zaposlene, saj je verjel, da si vsak zasluži ustrezno izobrazbo. Kasneje sta si z dr. Rudolf Steinerjem zamislila šolo ki je bila brez verskih, socialnih, ekonomskih in političnih omejitev. Šola je bila za vsakega do 19 leta starosti in je temeljila na vrednotah francoske revolucije, enakosti v družbi, bratstva, svobode v življenju, misli in kulture, ter na gospodarskem področju osvobojeno egoizma posameznika. Tako dr. Rudolf Steiner odpre prvo Waldorfsko šolo leta 1919, v Stuttgartu, na pobudo lastnika tovarne cigaret dr. Emil Molt, da bi otrokom svojih delavcev omogočiti izobraževanje, ki bi jim zagotovilo odgovornost do družbe, ustvarjalnost in neodvisno razmišljanje, ne glede na njihov socialni in ekonomski položaj. Prvič se je tako zgodilo, da je v osmih razredih skupaj sedelo 256 otrok obeh spolov, različnih nacionalnosti, veroizpovedi in socialnih okolij. Steiner je z oblastmi v Stuttgartu sklenil in do te mere prilagodil svoj program na Waldorfski šoli, da so bili učenci sposobni preiti iz Waldorfske šole na katerokoli drugo šolo (Nicol in Taplin, 2012).

Ideali dr. Rudolfa Steinerja in dr. Emil Molta so se hitro širili po vsem svetu, vseh kulturah in po vseh verskih skupnostih, tako danes obstaja že več kot 1000 Waldorfskih šol. Njihovo število se v zadnjem času hitro povečuje predvsem na Kitajskem, Koreji in Indiji. Waldorfske šole so del največjega nekonfesionalnega vzgojno izobraževalnega gibanja na svetu (Nicol in Taplin, 2012).

1.9.2. Waldorfska šola v Ljubljani

Ustanovljena je bila leta 1992 na pobudo staršev, ki so želeli na waldorfski način izobraževati svoje otroke in učitelje, ki so bili na ta način pripravljeni učiti. Prvo leto je šolo obiskovalo 56 otrok v enem oddelku prvega in ene drugega razreda. Leta 1993 je začel delovati zavod Waldorfska šola Ljubljana, ki ima danes tri skupine v vrtcu, vseh devet razredov osnovne šole, štiri letnike srednje šole in maturitetni tečaj, enoto vrtca na Hrušici in organizacijsko enoto osnovne šole v Mariboru, ki ima pet razredov, skupaj ima zavod 418 otrok. Waldorfska osnovna šola izvaja javno veljavni vzgojno izobraževalni program (Lj.waldorf.si, 2015).

Zavod za razvoj Waldorfskih vrtcev in šol redno organizira strokovna usposabljanja za Waldorfske učitelje in vzgojitelje, ki traja tri leta. Po končanem izobraževanju dobijo udeleženci vpogled v waldorfsko pedagogiko, ki temelji na treh značilnostih: učni načrt je povezan z razvojnimi potrebami otroka, poučevanje je umetnost, ki zajame celotno osebnost otroka in skrbeti je treba za razvoj sposobnosti in zmožnosti posameznikov s ciljem, da postanejo zavestni in odgovorni odrasli. Pomembno je ohranjati otrokovo ustvarjalnost. Poleg tega so učitelji sposobni slediti psihološkemu razvoju otroka in prepoznavati in razvijati otrokove potencialne (Lj.waldorf.si, 2015).

1.10. Zavod svetega Stanislava

Začetki segajo v leto 1905, ko je ljubljanska nadškofija zgradila prvi dve tretjini zavoda za potrebe Škofijske klasične gimnazije, ki je bila prva popolnoma slovenska gimnazija. Zavod svetega Stanislava je bil dokončan leta 1910 kljub številnim težavam in nasprotovanjih. Leta 1913 so dijaki prvič v zgodovini opravljali maturo v slovenskem jeziku in mnogi so bili mnenja, da ima prav Zavod svetega Stanislava največ zaslug za izgradnjo šolstva v slovenskem jeziku.

V času prve in druge svetovne vojne je zavod služil raznim vojaškim potrebam. Med drugo svetovno vojno se je Škofijska klasična gimnazija za potrebe vojske iz Zavoda svetega Stanislava preselila na druge lokacije po Ljubljani. Leta 1945 je bil pouk na Škofijski klasični gimnaziji ukinjen, zavod je pa prešel v roke Jugoslovanke ljudske armade. Zavod je leta 1991 dobila nazaj ljubljanska nadškofija tako, da dr. Alojzij Šuštar prostore nameni za vzgojo in izobraževanje.

Leta 1993 tako najprej ponovno začnejo pouk na Škofijski klasični gimnaziji, leta 1994 za potrebe škofijske gimnazije odprejo Jegličev dijaški dom, leta 1996 začne delovati Glasbena šola, leta 2002 odprejo Študentski dom Janeza f. Gnidovca, leta 2008 začnejo pouk na Osnovni šoli Alojzija Šuštarja, leta 2014 odprejo nove prostore Osnovne šole Alojzija Šuštarja in vrtec Dobrega pastirja.

1.10.1. Osnovna šola Alojzija Šuštarja

Svoja vrata je odprla leta 2008, izvaja program katoliške osnovne šole, ki je enakovreden javno veljavnemu vzgojno izobraževalnemu programu. Ustanovitelj je ljubljanska nadškofija. V šolskem letu 2014/15 je Osnovno šolo Alojzija Šuštarja obiskovalo 400 učencev in učenk (Globokar, 2014). Poleg obveznih predmetov, ki so enaki tistim na javnih šolah, so na tej šoli še predmeti kot so: spoznavanje vere oz. vera in kultura, klasična kultura z latinščino ter praktikum. Po tem se šola razlikuje od ostalih javnih osnovnih šol (Stanislav, 2015).

Cilj šole je, da razvijejo odgovorne, samostojne, ustvarjalne in svobodne osebe, ki bodo znale vsa ta znanja tudi uporabiti. Program je v okviru vzgojnega koncepta utemeljen na krščanstvu, s tem, da (Stanislav, 2015):

- učencem predstavijo vrednosti verskega življenja,
- učence seznanijo s krščansko vero njenimi vrednotami in tradicijo,
- učencem predstavijo naravo, kot božje stvarstvo, da bi prevzeli odgovornost do narave,
- vključijo slovensko in evropsko versko kulturno tradicijo v zavest lastne identitete.

1.11. Namen diplomske naloge

Namen diplomske naloge je primerjava prilagojenosti javnih in zasebnih osnovnih šol za učence s posebnimi potrebami. Poizkušali smo zbrati vse informacije na enem mestu in s tem staršem, skrbnikom otrok s posebnimi potrebami, omogočiti izbiro vpisa na, za njih, najbolj primerno osnovno šolo. Ugotovili smo pomanjkljivosti in predlagali rešitve za izboljšanje le teh. Zbrali sem podatke o vseh prilagoditvah na posameznih šola, s kakšnimi ovirami se srečujejo ti otroci in kaj bi se dalo izboljšati. S tem skušamo vplivati na šole, da razmišljajo o dodatnih prilagoditvah in s tem olajšajo bivanje v šoli ter omogočijo boljšo inkluzijo učencem s posebnimi potrebami.

1.12. Cilji diplomske naloge

- Raziskati v kakšnih primerih se uporablja termin invalid ali oseba s posebnimi potrebami,
- predstaviti posamezne programe osnovnih šol,
- primerjati posamezne programe na področju oseb s posebnimi potrebami,
- predstaviti slovensko zakonodajo na področju oseb s posebnimi potrebami v šolstvu,
- poiskati možnosti za izboljšave na posameznih šolah

2. Metode dela

Udeleženci

V intervjuju je sodelovalo 5 osnovnih šol, od tega sta bili 2 javni šoli in 3 zasebne šole. Javni šoli, ki sta sodelovali v intervjuju sta bil osnovna šola Oskarja Kovačiča iz Ljubljane in osnovna šola Škofljica, ki leži na obrobju Ljubljane. Od zasebnih osnovnih šol so v intervjuju sodelovale Waldorfska šola, podružnica Savinja, Montessori šola Ljubljana in osnovna šola Alojzija Šuštarja Ljubljana. Za osnovno šolo Oskarja Kovačiča je v intervjuju odgovarjala socialna delavka, za osnovno šolo Škofljica je odgovarjala specialna pedagoginja Mateja Pobljšaj, za Waldorfsko šolo je odgovarjal ravnatelj, mag. Boštjan Štrajhar, za Montessori šolo je odgovarjala učiteljica športne vzgoje Ada Šubic, za osnovno šolo Alojzija Šuštarja je pa odgovarjal psiholog Klemen Čeligoj. Osnovna šola Franceta Bevka iz Ljubljane in Waldorfska šola Ljubljana sta sodelovanje v intervjuju zavrnila.

Pripomočki

Intervju z šolami smo opravili s pomočjo vprašalnika, ki smo ga sami sestavili. Odgovori nam služijo, kot primerjava, kako je z učenci s posebnimi potrebami poskrbljeno po posameznih šolah. Vprašanja so sestavljena na tri dele in sicer:

Vprašanja, ki zahtevajo podatke šol:

- Koliko učencev s posebnimi potrebami obiskuje vašo šolo?
- S kakšnimi ovirami se soočajo učenci s posebnimi potrebami v vaši šoli?
- Imajo učenci s posebnimi potrebami prilagojen predmetnik in kako?
- Kako za učence s posebnimi potrebami organizirate pouk izven šolskih učilnic (športni, kulturni dnevi, prevoz...)?
- Ali spremljate vsakega učenca s posebnimi potrebami in beležite njegovo napredovanje ter sodelujete s starši?
- Koliko učencev s posebnimi potrebami je zaključilo vašo osnovno šolo?
- Koliko vaših učencev s posebnimi potrebami je bilo med šolanjem premeščenih v šole in zavode s prilagojenim programom ter zakaj?

Vprašanja, ki so po večini zakonsko določena:

- Kašni so pogoji, da se otrok s posebnimi potrebami vključi v redni program vaše šole?
- S katero vrsto invalidnosti se soočajo učenci s posebnimi potrebami na vaši šoli?
- Katere prilagoditve oz. olajševalce imajo učenci s posebnimi potrebami na voljo na vaši šoli? (Pripomočki, prostor, spremljevalec, dodatna strokovna pomoč,...)
- Ali imajo vaši učenci s posebnimi potrebami možnost prilagojenega programa? (Več časa za delo, prilagojeno učno gradivo, material, prilagojeno ocenjevanje, dodatni, dopolnilni pouk,...)
- Kdo izvaja prilagojen program? So učitelji primerno, oziroma dodatno usposobljeni?

- Uporabljate pomoč dodatnih strokovnjakov pri delu z učenci s posebnimi potrebami?

Vprašanja, ki zahtevajo mnenje šole:

- Kakšni so odzivi učiteljev pri delu z učenci s posebnimi potrebami?
- Kje so možnosti za izboljšave na vaši šoli, da bi otroci s posebnimi potrebami lažje obiskovali redni program?
- Kako je bilo na vaši šoli poskrbljeno za učence s posebnimi potrebami nekoč in kako danes?
- Kako pomembno je za vašo šolo vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redni program?
- Kako so na vaši šoli učenci s posebnimi potrebami sprejeti med ostalimi učenci in njihovimi starši?
- Bi želeli še kaj dodati?

Postopek

Zaradi zasedenosti učiteljev, specialnih pedagogov, socialnih delavk in ostalih šolskih delavcev, je intervju potekal preko elektronske pošte, po kateri so šole dobile vprašalnik, katerega so izpolnjenega vrnil nazaj. Po prejetju vseh intervjujev je sledilo zbiranje informacij, ki so nam služile, kot primerjava prilagoditev za učence s posebnimi potrebami po posameznih šolah. Nekoliko bolj, kot po posameznih šolah smo se osredotočili na primerjavo med javnimi in zasebnimi osnovnimi šolami. Vse tri vprašane zasebne šole so dokaj nove, saj niti ena od teh, v času intervjuja ni imela generacije, ki bi dala skozi vseh devet razredov osnovne šole. Waldorfska in Montessori šola sta imeli v času intervjuja 4 oddelke in z vsakim letom odprejo novega. Na osnovni šoli Alojzija Šuštarja je pa ravno v času intervjuja prva generacija zaključevala devetletko. To pa je otežilo primerjavo med javnimi in zasebnimi osnovnimi šolami.

3. Rezultati

Koliko učencev s posebnimi potrebami obiskuje vaša šola?

Tabela 1

Število učencev s posebnimi potrebami

Osnovna šola Škofljica	56
Osnovna šola Oskarja Kovačiča	35
Montessori osnovna šola	1
Waldorfska osnovna šola	11
Osnovna šola Alojzija Šuštarja	33

Kašni so pogoji, da se otrok s posebnimi potrebami vključi v redni program vaše šole?

O.Š. Škofljica: Učenci morajo imeti odločbo o usmeritvi v program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Potrebuje odločbo, ustrezn kader (specialni pedagog)

Montessori osnovna šola: Ni posebnih pogojev.

Waldorfska osnovna šola: Odločba komisije za usmerjanje, razgovor s starši. Za vsak sprejem pregledamo tudi posamezni razred, njegovo socialno dinamiko, število otrok, število otrok v razredu, ki že imajo odločbo, pogledamo kakšne so posebne potrebe otroka, z vsakim otrokom naredimo preizkus njegovih sposobnosti. Od staršev pričakujemo veliko sodelovanja.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Ni posebnih pogojev, razen sprejemanja vzgojne usmeritve šole (ki velja za vse učence, ne le tiste s PP).

S katero vrsto invalidnosti se soočajo učenci s posebnimi potrebami na vaši šoli?

Tabela 2

Vrste invalidnosti, s katerimi se srečujejo, po vprašanih osnovnih šolah

	OŠ Škofljica	OŠ Oskarja Kovačiča	Montessori	Waldorfska šola	OŠ Alojzija Šuštarja
Motnje v duševnem razvoju	NE	NE	NE	NE	NE
Slepi in slabovidni	NE	DA	NE	NE	DA
Gluhi in naglušni	DA	DA	DA	NE	DA

Govorno-jezikovne motnje	DA	DA	DA	DA	DA
Gibalno ovirani	NE	DA	DA	DA	DA
Dolgotrajno bolni	DA	DA	NE	DA	DA
Primanjkljaji na področju učenja	DA	DA	NE	DA	DA
Motnje vedenja in osebnosti	NE	DA	NE	NE	NE
Avtistične motnje	DA	DA	NE	DA	DA

S kakšnimi ovirami se soočajo učenci s posebnimi potrebami v vaši šoli?

Tabela 3

Ovire, s katerimi se soočajo učenci s posebnimi potrebami, na vprašanih osnovnih šolah

	OŠ Škofljica	OŠ Oskarja Kovačiča	Montessori šola	Waldorfska šola	OŠ Alojzija Šuštarja
Prometni otoki	NE	NE	NE	NE	NE
Prehodi za pešce	NE	DA	NE	DA	DA
Parkirni prostori	NE	DA	NE	NE	DA
Cestni robniki	NE	DA	NE	NE	DA
Podhodi	NE	NE	NE	NE	NE
Nadhodi	NE	NE	NE	NE	NE
Načini premagovanja višinskih razlik	NE	DA	NE	NE	NE
Prestrmi nakloni	NE	DA	NE	NE	NE
Neustrezna uporaba materialov	NE	NE	NE	NE	NE
Neprehodnost	NE	DA	NE	NE	NE
Neurejene poti	NE	NE	NE	NE	NE
Preozki prehod	NE	NE	NE	NE	NE
Preozka vrata	NE	NE	NE	NE	NE
Pretežka vrata	NE	DA	NE	NE	NE
Stopnice, drseča tla	NE	DA	NE	NE	NE
Ozki hodniki	NE	DA	NE	NE	NE
Neustrezno urejeni sanitarni prostori	NE	DA	NE	NE	NE
Neustrezno oblikovana oprema (držala, ograja)	NE	DA	NE	NE	NE
Odsotnost tolmačev	NE	NE	NE	NE	NE
Odsotnost taktilnih informacij	NE	NE	NE	NE	NE
Odsotnost indukcijskih	NE	NE	NE	NE	NE

zank					
Odsotnost govornih najav	NE	NE	NE	NE	NE
Odsotnost prikazovalnikov podnapisov	NE	NE	NE	NE	NE
Odsotnost prilagojenih računalnikov	NE	NE	NE	NE	NE

Katere prilagoditve oz. olajševalce imajo učenci s posebnimi potrebami na voljo na vaši šoli? (Pripomočki, prostor, spremljevalec, dodatna strokovna pomoč,...)

O.Š. Škofljica: Uporablja se šolsko dvigalo, za lažje gibanje učenke po šoli. Za gibalno ovirane učence (ki morajo tudi v času pouka jemati zdravila...) se na višji stopni določi stacionaren razred- ne menjujejo razredov (razen pri posameznih predmetih). Učencem se pripravijo pripomočki, ki jih potrebuje pri usvajanju učne snovi, opomniki, ponazorila. Po potrebi učencu prilagodimo mizo in stol. Za izvajanje dodatne strokovne pomoči imamo ustrezne prostore. Po potrebi se v skupine (tabori...) dodatno vključi učitelj spremljevalec. Vse te prilagoditve se oblikujejo na podlagi posebni potreb vsakega učenca in so zapisane v IP.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Spremljevalec, DSP, pripomočki za slepega učenca, miren prostor.

Montessori osnovna šola: vse, kar je v javnih šolah (našteto v oklepaju) in pogoje okolja v pristopu Montessori (starostno heterogene skupine, ni frontalnega pouka, vsak napreduje v svoje ritmu v skladu s sposobnostmi, ni preverjanja s testi, Montessori materiale, ki pomagajo pri razumevanju abstraktnih vsebin.

Waldorfska osnovna šola: Dodatni pripomočki, povečani zvezki, spremljevalec, dodatna strokovna pomoč, zmanjšanje število otrok v razredu.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Vse našteto: en učenec ima stalnega spremljevalca, 21 učencev ima dodatno strokovno pomoč, pri vseh je glede na posamezno posebno potrebo prilagojen pouk, slabovidni imajo boljše osvetljeno mesto, učitelji ne uporabljajo flumastrov, ki jih slabovidni slabše vidijo, gluhi učenec s polževim vsadkom uporablja FM sistem, gibalno oviran učenec uporablja dvigalo, učenci s disleksijo imajo prilagojen način vrednotenja testov, učenci s PP imajo možnost pisanja testov izven razreda in podaljšan čas, nekateri imajo lahko pri testih dodatne pripomočke, poudarjeno je sodelovanje s starši, možnost opravljanja ustnih preverjanj znanja v prilagojenih pogojih ...

Ali imajo vaši učenci s posebnimi potrebami možnost prilagojenega programa? (Več časa za delo, prilagojeno učno gradivo, material, prilagojeno ocenjevanje, dodatni, dopolnilni pouk,...)

O.Š. Škofljica: Učenci delajo po rednem programu s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Na voljo imajo obiskovanje DP pouka, po presoji strokovne skupine nekatere učence dodatno vključimo tudi v individualno in skupinsko pomoč. Nekateri učenci imajo dodatno pomoč prostovoljcev na šoli. V IP so zapisana vse prilagoditve, ki vključujejo tako prilagoditve pri preverjanjih in ocenjevanih znanj, časovne, metodične in organizacijske prilagoditve.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Da, za to je dobro poskrbljeno.

Montessori osnovna šola: Da.

Waldorfska osnovna šola: Da.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Seveda. Vse to imajo. Dodatni in dopolnilni pouk sta jim sicer namenjena v enaki meri kot ostalim učencem. Imajo pa, kot že rečeno, večinoma dodatno strokovno pomoč. Prilagojen material in gradivo je tudi že zgoraj omenjeno.

Kdo izvaja prilagojen program? So učitelji primerno, oziroma dodatno usposobljeni?

O.Š. Škofljica: Izvaja se dodatna strokovna pomoč specialnih pedagoginj kot pomoč pri odpravljanju primanjkljajev, motenj in dodatna strokovna pomoč kot učna pomoč, ki jo izvajajo učitelji. Izvajalci programa so vsi učitelji, ki delajo z učenci, pa tudi starši, ki delajo z učencem v domačem okolju. Za učitelje se je v zadnjih letih pripravilo kar nekaj strokovnih izobraževanj vezanih na vključevanje otrok s posebnimi potrebami, vsak učitelj je predhodno seznanjen s težavami učenca, katerega bo poučeval, izvaja se sprotno usposabljanje v zvezi s posebnimi potrebami učenca (literatura, svetovanje ob konkretno izpostavljenih problemih). Nekateri učitelji so se tudi sami udeležili izobraževanj iz tega področja.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Specialni, socialni pedagogi in učitelji. Niso vsi dodatno usposobljeni.

Montessori osnovna šola: Učitelji niso dodatno usposobljeni. Dodatno strokovno pomoč izvajajo osebe, ki so določene z odločbo, lahko so zunanji sodelavci (logoped...) ali svetovalni delavec na šoli.

Waldorfska osnovna šola: Izvaja ga specialni pedagog. Če učitelj ne bi imel dovolj znanja za delo z otroki s posebnimi potrebami, le teh ne bi sprejeli.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Individualizirane programe izvajajo vsi učitelji, ki določenega učenca učijo. V veliko pomoč jim je izvajalec DSP (psiholog ali spec. pedagog). V primerih, ko učenec s PP nima DSP, je učiteljem v pomoč svetovalni delavec, ki je na šoli zadolžen za učence s posebnimi potrebami. Svetovalni delavci smo strokovno usposobljeni za svoje delo. Učiteljem pa kdaj primanjkuje specifičnih znanj s področja PP. Zato se radi po nasvet in/ali pomoč obrnejo na svetovalno službo.

Kakšni so odzivi učiteljev pri delu z učenci s posebnimi potrebami?

O.Š. Škofljica: V glavnem dobri.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Različni, nekateri zelo dobro razumejo te otroke, drugi jih težko sprejemajo.

Montessori osnovna šola: Dobri. Trenutno imamo na 65 otrok, dva otroka z odločbo, nekateri so v postopku. Potrebno je dobro razmerje med otroki s posebnimi potrebami in ostalimi.

Waldorfska osnovna šola: Dobri. Včasih jim je težko, ampak na skupnih timskih sestankih skušamo najti rešitve za čim boljše integracijo otroka v razred. Včasih se pokaže, da kljub vsem individualnim uram in prilagoditvam otrok ne zmore slediti minimalnim standardom znanja. Takrat staršem priporočamo vpis na šolo z nižjim izobrazbenim standardom.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Učitelji imajo do posebnih potreb različen odnos. Nekaterim se zdi prilagajanje odveč in »nepošteno«, večina pa razume, zakaj je vse to pomembno in potrebno. Dogovorjene prilagoditve pa upoštevajo vsi učitelji.

Uporabljate pomoč dodatnih strokovnjakov pri delu z učenci s posebnimi potrebami?

O.Š. Škofljica: Seveda. V primerih, če je učenec obravnavan v zunanjih institucijah (Svetovalni center, MHO..., logopedi), se v primeru težav povežemo z njimi. Ob preverjanju ustreznosti usmeritve se po potrebi povežem s člani komisij za usmerjanje. In Zavodom za šolstvo.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Da, za slepega učenca prihajajo strokovnjaki iz Zavoda za slepo in slabovidno mladino, imamo tudi mobilne specialne pedagoge.

Montessori osnovna šola: Ja.

Waldorfska osnovna šola: Da. redno se izobražujemo na področju, obiskujemo seminarje, delavnice, predavanja. V tem letu so 4 učitelji šli na tridnevni seminar v tujino, kjer so bili predstavljeni novi prijemi in pristopi.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Svetovalna služba je, kot že napisano, zelo vključena. Kar se pa zunanjih strokovnjakov tiče, pa pri slepih in slabovidnih učiteljih sodelujemo s tiflopedagogi iz Zavoda za slepo in slabovidno mladino, pri gluhem učencu s surdopedagoginjo iz Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana, pri posameznih učencih s hujšimi težavami pa smo v stiku s strokovnjaki, ki jih obravnavajo v drugih institucijah (spec. pedagogi, klinični psihologi, pedopsihiatri)

Imajo učenci s posebnimi potrebami prilagojen predmetnik in kako?

O.Š. Škofljica: Predmetnika nimajo prilagojenega.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Nimajo.

Montessori osnovna šola: Da, krojijo si ga sami, tako kot ostali učenci.

Waldorfska osnovna šola: Da. Če se izkaže, da ima otrok tako velike posebne potrebe, da komaj dosega minimalne standarde, potem ni nujno, da bo takšen otrok imel v višjih razredih dva tuja jezika.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Običajno prilagoditve predmetnika niso potrebne. Izjema je gibalno oviran učenec, ki je oproščen športa in plesa.

Kako za učence s posebnimi potrebami organizirate pouk izven šolskih učilnic (športni, kulturni dnevi, prevoz...)?

O.Š. Škofljica: Tako, kot za vse ostale. Morda dodamo v skupino dodatnega spremljevalca.. Včasih se zaradi zdravstvenih posebnosti (če ga učenec ne zmore, v soglasju s starši) dneva dejavnosti ne udeležijo.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Slepí učenec ima spremljevalca, določeni učenci potrebujejo samo večji nadzor.

Montessori osnovna šola: Poskušamo jim nuditi tako kot imajo ostali.

Waldorfska osnovna šola: Vpisani otroci nimajo takšnih posebnih potreb, da ne bi zmogli vseh športno rekreacijskih dejavnosti ali šol v naravi. Zagotovimo dovolj učiteljev, da pomagajo učencem, ki določene aktivnosti ne zmorejo.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Večina učence s PP s tem nima nikakršnih težav. Izjema je gibalno oviran učenec (ki ima tako ali tako spremljevalko) in slepa učenka, ki odločbe za spremljevalca nima, zato ob dejavnostih izven šole poskrbimo, da je navzoč dodaten učitelj, ki spremlja to učenko.

Ali spremljate vsakega učenca s posebnimi potrebami in beležite njegovo napredovanje ter sodelujete s starši?

O.Š. Škofljica: Seveda.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Da, trikrat na leto imamo razširjene strokovne skupine za vsakega učenca.

Montessori osnovna šola: Da

Waldorfska osnovna šola: Da. Redni sestanki s starši, redno timsko delo v kolektivu ter vsakoletna evalvacija dela otroka so del spremljanja.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Seveda. Poseben intenzivno spremljamo tiste, ki imajo dodatno strokovno pomoč. Tudi sodelovanje s starši teh učencev je intenzivno (vsaj 3x letno na sestankih strokovne skupine, vmes pa še veliko po e-pošti, telefonu ...). Učenci s PP, ki

odločbe nimajo, so tu malenkost na slabšem, saj zanje ni nihče posebej zadolžen. Tu s starši sodelujemo, ko se pojavi potreba.

Kje so možnosti za izboljšave na vaši šoli, da bi otroci s posebnimi potrebami lažje obiskovali redni program?

O.Š. Škofljica: Trudimo se, da v največji možni meri izpolnjujemo pogoje ob usmeritvi. Izboljšave pa so vedno možne.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Več možnosti za individualno delo, več prilagoditev v razredu, več mirnih kotičkov.

Montessori osnovna šola: Več ur specialnega pedagoga na otroka, ki ga res potrebuje.

Waldorfska osnovna šola: Več specialnih pedagogov, ki bi z omenjenimi otroki imeli dodatne individualne ure, vendar pa je po drugi strani treba reči, da je obiskovanje rednega programa za otroka, ki tega kljub vsej pomoči ne zmore slediti, za otroka prikrajšanje in neprimerno.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Med učitelji so kakšne izjeme, ki učencev s PP v rednem programu preprosto ne vidijo – menijo, da sodijo drugam. Je pa na tem področju že veliko boljše stanje kot je bilo pred leti. Z ozaveščanjem moramo nadaljevati. Ostalih izboljšav po mojem mnenju ne potrebujemo.

Kako je bilo na vaši šoli poskrbljeno za učence s posebnimi potrebami nekoč in kako danes?

O.Š. Škofljica: Predvsem drugače. Danes so predvsem starši in učitelji bolj informirani.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Stanje je vedno boljše.

Montessori osnovna šola: Smo nova šola.

Waldorfska osnovna šola: Smo dokaj »mlada« šola, zato razlik ne opažam. Zaenkrat imamo šolo do 4. razreda. Vsako leto dodamo nov prvi razred, najstarejši razred pa gre eno leto višje.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Naša šola je razmeroma nova, tako da zgodovinskega pregleda ne moremo navesti. Lahko pa rečem, da v zadnjih letih tem učencem posvečamo več pozornosti.

Koliko učencev s posebnimi potrebami je zaključilo vašo osnovno šolo?

O.Š. Škofljica: V večini.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Nimam podatka.

Montessori osnovna šola: Še noben

Waldorfska osnovna šola: Na naši šoli imamo do sedaj 4. razrede (še rastemo, vsako leto vpišemo en razred več), zato je zaključil ni še nihče.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Letos imamo šele prvo generacijo devetošolcev. Jih bo pa letos OŠ zaključilo 7.

Koliko vaših učencev s posebnimi potrebami je bilo med šolanjem premeščenih v šole in zavode s prilagojenim programom ter zakaj?

O.Š. Škofljica: Okvirno v zadnjih 8 letih 7.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Približno en učenec letno, ker je zanj program pretežak.

Montessori osnovna šola: En, zaradi bližje lokacije.

Waldorfska osnovna šola: Zaenkrat eden, kot kaže pa bo to letos še eden, torej skupaj dva. Otroka kljub vsej pomoči specialnega pedagoga, razrednika, sodelovanja s starši, ne zmoreta slediti učni snovi. Naša šola pa ne izvaja programa z nižjim izobrazbenim standardom, prav tako ne dovolj kadra, da bi ga lahko izvajali.

O.Š. Alojzija Šuštarja: 1 učenka, ker je bil zanj program redne šole prezahteven (nizke sposobnosti).

Kako pomembno je za vašo šolo vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redni program?

O.Š. Škofljica: Število učencev s posebnimi potrebami se na naši šoli vsako leto povečuje. Skušamo jim zagotoviti ustrezno pomoč z vključevanjem mobilnih specialnih pedagoginj iz OŠ Janeza Levca in logopeda iz ZGLN LJ.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Včasih bi bilo bolje, da bi otroci obiskovali OŠPP, ker pri nas več izgubijo kot pridobijo (čustveno).

Montessori osnovna šola: Pomembno, zato ker smo na svetu različni, različnih osebnosti, sposobnosti. Otroci se učijo medsebojnega spoštovanja, sprejemanja razlike, dajanja pomoči in odprtosti za drugačnost. Otroci s posebnimi potrebami pa imajo dober kraj za svoj razvoj.

Waldorfska osnovna šola: Za nas je to zelo pomembno, saj s tem učimo tudi druge otroke o različnosti in sočutju do soljudi, ki imajo določene težave. Vedno trdimo, da je otrok s posebnimi potrebami neko darilo vsakega razreda. Razred je na takšen način svet v malem. Je pa pomembno, da opp v enem razredu ni preveč.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Zelo pomembno. Inkluzivnost okolja zaznavajo tudi starši in širša okolica – zgodi se, da k nam starši učenca vpišejo prav zato, ker so slišali, da kakovostno delamo z učenci s PP.

Kako so na vaši šoli učenci s posebnimi potrebami sprejeti med ostalimi učenci in njihovimi starši?

O.Š. Škofljica: Menim, da dobro, seveda pa so med njimi tudi učenci, ki imajo težave z vključevanjem v razredno skupnost.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Večinoma dobro, nekateri pa so zelo osamljeni.

Montessori osnovna šola: Drugačnost vzbudi v ostalih učencih dobroto.

Waldorfska osnovna šola: Lahko trdim, da zelo lepo. Nismo imeli še težav s tem, da bi prišlo do kakšnega nesprejemanja, tako iz strani učencev, kot iz strani staršev.

O.Š. Alojzija Šuštarja: Večinoma so sprejeti zelo dobro. Kljub temu pa se nekateri starši »bojijo« odločbe in z njo povezane stigmatizacije (ki pa je pri nas skorajda ni).

Bi želeli še kaj dodati?

O.Š. Škofljica: Morda majhna korekcija termina: prilagojen program. Program v OŠ ni prilagojen (prilagojeno je izvajanje programa) in je enak za vse učence vključene v OŠ.

O.Š. Oskarja Kovačiča: Pogosto je za te otroke v ROŠ zelo hudo.

Montessori osnovna šola: /

Waldorfska osnovna šola: /

O.Š. Alojzija Šuštarja: Inkluzivnost dosegamo tudi z ustrezno rabo terminov. Invalidnost npr. ni ustrezen pojem za vse posebne potrebe (pa tudi sicer manj stigmatizira termin gibalna oviranost).

4. Razprava

Primerjava

Največ otrok s posebnimi potrebami obiskuje osnovno šolo Škofljica in sicer 56, sledijo ji osnovna šola Oskarja Kovačiča s 35 otroci, osnovna šola Alojzija Šuštarja s 33 otroci, Waldorfska šola z 11 otroci (Waldorfska šola Savinja ima trenutno samo prve 4 razrede devetletke, vsako leto dodajo nov razred), najmanj otrok s posebnimi potrebami pa obiskuje Montessori šolo.

Za sprejem otrok s posebnimi potrebami na eno izmed vprašanih šol, je v večini primerov potrebna odločba komisije za usmerjanje. Montessori šola in osnovna šola Alojzija Šuštarja za sprejem otrok s posebnimi potrebami nimata posebnih pogojev.

Na vprašanih šolah se srečujejo z vsemi vrstami invalidnosti, razen z motnjami v duševnem razvoju. Osnovno šolo Škofljica obiskujejo otroci, ki so gluhi in naglušni, ki imajo govorno-jezikovne motnje, ki so dolgotrajno bolni, ki imajo primanjkljaj na področju učenja in tisti, ki imajo avtistične motnje. Osnovno šolo Oskarja Kovačiča, poleg zgoraj naštetih, obiskujejo še slepi in slabovidni, gibalno ovirani in otroci z motnjami vedenja in osebnosti. Podobna struktura otrok s posebnimi potrebami je tudi na osnovni šoli Alojzija Šuštarja, samo da na njej ni otrok z motnjami vedenja in osebnosti. Waldorfsko šolo obiskujejo otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani, dolgotrajno bolni, otroci z motnjami v vedenju in osebnosti, ter avtisti. Na Montessori šoli imajo otroka, ki je gluha oz. naglušna, ima govorno-jezikovne motnje in je gibalno oviran.

Vprašane šole se med seboj razlikujejo tudi po vrstah ovir, ki jih otroci s posebnimi potrebami srečujejo ob in v šoli. Na Montessori šoli in in osnovni šoli Škofljica se otroci ne soočajo z nobeno od ovir, ki je bila v vprašalniku. Na Waldorfski šoli se srečujejo z prehodom za pešce, na osnovni šoli Alojzija Šuštarja pa še z parkirnimi prostori in cestnimi robniki. Poleg naštetih ovir se na osnovni šoli Oskarja Kovačiča otroci s posebnimi potrebami srečujejo z višinsko razliko, strmimi nakloni, neprehodnostjo, pretežkimi vrati, stopnicami in drsečimi tlemi, ozkimi hodniki, neustreznimi sanitarnimi prostori in neustrezno oblikovano opremo.

Vse vprašane šole uporabljajo dodatno strokovno pomoč, spremljevalca in pripomočke. Na OŠ Škofljica uporabljajo poleg zgoraj naštetih prilagoditev še dvigalo, gibalno ovirani imajo določen stacionarni razred. Na OŠ Oskarja Kovačiča imajo pripomočke za slepega učenca in mirni prostor. OŠ Alojzija Šuštarja ima za slabovidne bolj osvetljeno mesto, učitelji uporabljajo flumastre, ki so bolj vidni, gluha učenec s polževim vsadkom uporablja FM sistem, dvigalo za gibalno ovirane, prilagojeno preverjanje znanja in sodelovanje s starši.

Na vseh vprašanih šolah imajo možnost prilagojenega programa. Na OŠ Škofljica učenci s posebnimi potrebami delajo po rednem programu s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Nekateri učenci imajo dodatno pomoč prostovoljcev na šoli. Na voljo imajo obiskovanje dopolnilnega pouka po presoji strokovne komisije se učence vključi v

individualno in skupinsko pomoč. Na OŠ Alojzija Šuštarja imajo večinoma dodatno strokovno pomoč, prilagojen material in gradivo.

Za izvajanje prilagojenega programa in o primerni usposobljenosti učiteljev so na OŠ Škofljica zadolženi specialni pedagogi in učitelji v sodelovanju s starši. Učitelji se strokovno izobražujejo. Na OŠ Oskarja Kovačiča so to specialni in socialni pedagogi ter učitelji, ki pa niso vsi usposobljeni. Prav tako niso usposobljeni učitelji na Montessori šoli, kjer dodatno strokovno pomoč izvajajo osebe, ki so določene z odločbo. Na Waldorfski šoli program izvaja specialni pedagog, učitelji so usposobljeni. Na OŠ Alojzija Šuštarja individualni program izvajajo vsi učitelji, ki določenega učenca učijo, v pomoč so jim pa psihologi ali specialni pedagogi. Učiteljem kdaj zmanjka znanj s področja, zato se radi obrnejo po nasvet.

Odzivi učitelje z pri delu z učenci s posebnimi potrebami so po vseh vprašanih šolah v večini dobri, na OŠ Oskarja Kovačiča in OŠ Alojzija Šuštarja kakšni učitelji težko sprejmejo osebe s posebnimi potrebami in se jim zdi odveč delati z njimi. Na Waldorfski šoli poizkušajo tistim učiteljem, ki jim je težko, na tiskih sestankih najti rešitve za čim boljše integracijo otroka v razred, če pa kljub vsemu ne more slediti, otroku priporočijo vpis v šolo z nižjim izobrazbenim standardom.

Vse vprašane šole uporabljajo dodatno strokovno pomoč pri delu z učenci s posebnimi potrebami. Na OŠ Oskarja Kovačiča in OŠ Alojzija Šuštarja imajo za slepe in slabovidne, tiflopedagoge iz Zavoda za slepo in slabovidno mladino. Poleg tega na OŠ Alojzija Šuštarja sodelujejo z surdopedagoginjo iz Zavoda za gluhe in naglušne, pri ostalih s hujšimi težavami so pa v stiku strokovnjakov, ki jih obravnavajo v drugih institucijah. Učitelji Waldorfske šole se redno izobražujejo na seminarjih. Na OŠ Škofljica se pa v primeru težav povežejo s strokovnjaki iz ustreznega področja.

Posebne prilagoditve predmetnika niso potrebne na nobeni šoli. Na Montessori šoli si tako ali tako vsak učenec kroji predmetnik sam, na Waldorfski je v primeru težav oproščen drugega tujega jezika, na OŠ Alojzija Šuštarja je pa samo gibalno oviran učenec oproščen športa in plesa.

Pri izven šolskih dejavnostih se na vseh vprašanih šolah nudi dodatne učitelje oziroma v primeru OŠ Oskarja Kovačiča tudi večji nadzor.

Prav tako na vseh vprašanih šolah spremljajo vsakega učenca s posebnimi potrebami in beležijo njegovo napredovanje ter sodelujejo s starši, v večini primerov, po trikrat na leto se dobijo razširjene skupine za vsakega učenca in sestanki s starši. Na OŠ Alojzija Šuštarja je malo slabše poskrbljeno za učence s posebnimi potrebami, ki nimajo odločbe, tu s starši sodelujejo, ko se pojavi težava.

Možnosti za izboljšave po vprašanih in šolah po mnenju vseh so naslednje. Na OŠ Škofljica se trudijo v največji meri izpolnjevati pogoje ob usmeritvi. Na OŠ Oskarja Kovačiča so mnenja, da je več možnosti za individualno delo, več prilagoditev in več mirnih kotičkov. Montessori šola bi dodelila otroku več ur specialnega pedagoga, istega mnenja so tudi na Waldorfski šoli. Na OŠ Alojzija Šuštarja bi nadaljevali predvsem z ozaveščanjem, saj se med

učitelji še vedno najdejo izjeme, ki učencev s posebnimi potrebami ne vidijo v rednih programih.

Stanje se po mnenju, na OŠ Škofljica in OŠ Oskarja Kovačiča, glede na preteklo izboljšuje. Ostale šole so pa dokaj nove in ne opažajo razlik.

Koliko otrok s posebnimi potrebami je zaključilo šolanje, šole nimajo podatka. OŠ Alojzija Šuštarja, Waldorfska in Montessori šola so pa nove in še nobena generacija ni zaključila devetletke.

Kako pomembno je za posamezno šolo vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redni program, so na OŠ Škofljica odgovorili, da je takih učencev vedno več in da jim skušajo zagotoviti ustrezno pomoč z vključevanjem mobilnih specialnih pedagogov iz OŠ Janeza Levca in logopeda iz Zavoda za gluhe in naglušne. Na OŠ Oskarja Kovačiča so mnenja, da bi bilo včasih bolje, da bi obiskovali šolo s prilagojenim programom, saj čustveno včasih preveč izgubijo. Za Montessori šolo je pomembno, predvsem zaradi različnosti ljudi, učenja medsebojnega spoštovanja, odprtost za drugačnost, otroci s posebnimi potrebami imajo pa dober kraj za razvoj. Podobnega mnenja so tudi na Waldorfski šoli, kjer pa pazijo, da otrok s posebnimi potrebami ni preveč v enem razredu. Zelo pomembno se zdi tudi OŠ Alojzija Šuštarja zaradi tega, ker pomen inkluzije zaznava tudi okolica in starši.

Učenci s posebnimi potrebami so na OŠ Škofljica dobro sprejeti, so pa tudi taki, ki se s težavo vključijo. Podobno je na OŠ Oskarja Kovačiča, kjer pravijo, da so nekateri zelo osamljeni. Na Montessori šoli pravijo, da drugačnost vzbudi v ostalih učencih dobroto. Podobno pravijo na Waldorfski, ker ni prišlo do nesprejemanja iz vrst ostalih učencev. Na OŠ Alojzija Šuštarja pa pravijo, da se nekateri starši predvsem bojijo stigmatizacije.

Ugotovitve

Največ oseb s posebnimi potrebami obiskuje javne osnovne šole, ki jih je pri nas tudi največ. Zasebne osnovne šole so pri nas 3, 2 uporabljata za poučevanje svojevrstno metodo in to sta Waldorfska in Montessori šola. Ker je na zasebnih šolah manj oddelkov in otrok je logično, da je manj tudi oseb s posebnimi potrebami. Za vpis v šolo potrebujejo osebe s posebnimi potrebami odločbo komisije za usmerjanje, izjema sta dve zasebni šoli, ki odločbe ne potrebujeata.

Kljub temu da je razlik med stopnjo in vrsto pomanjkljivosti s katerimi se osebe s posebnimi potrebami srečujejo veliko, nisem ugotovila, da bi bilo na javnih ali zasebnih kakšne skupine več oz. manj. Je pa na javnih osnovnih šolah več ovir, tu mislim predvsem na ovire grajenega okolja, s katerimi se osebe s posebnimi potrebami srečujejo saj so zgradbe v katerih izvajajo starejše poseg v njih pa po nekod tudi ni mogoč oz. šola za to nima sredstev.

Tako javne, kot zasebne šole uporabljajo pri poučevanju oseb s posebnimi potrebami pripomočke. Tu naj omenim, da Montessori šola uporablja posebne pripomočke že pri izvajanju svojega programa in je eden od način poučevanje, poučevanje z pripomočki. Prve pripomočke je Maria Montessori za potrebe svoje šole razvila prav, ko je opazovala in delala z otroci s posebnimi potrebami. Drugače pa, kot sem omenila vse šole uporabljajo

pripomočke, ki jih njihovi učenci s posebnimi potrebami potrebujejo, glede na vrsto pomanjkljivosti (mirni prostor, bolj vidne flumastre, FM sistemi, osvetljeni prostori,...). Poleg tega se pa zavedajo pomembnosti dodatne strokovne pomoči in spremljevalcev, ki jih vsi tudi s pridom izkoriščajo.

Učitelji bi bili lahko, tako na javnih, kot zasebnih osnovnih šolah, bolj usposobljeni za delo z učenci s posebnimi potrebami, sploh bi se pa morali bolj zavedati pomena integracije oseb s posebnimi potrebami v osnovne šole. V pomoč učiteljem so specialni pedagogi ali psihologi, redki so pa učitelji, ki se glede tega dodatno izobražujejo. Bo pa usposobljenost učiteljev, za delo z učenci s posebnimi potrebami, vedno bolj pomembna, saj je le teh vedno več. Se pa šole ob pomanjkanju znanja učiteljev povezujejo z strokovnjaki iz ustreznega področja, kot so filopedagogi, surdopedagogi,.. V večini primerov učitelji v sodelovanju s specialnimi pedagogi in starši izvajajo prilagojen program, ki je razpisan za določeno motnjo pri učencih s posebnimi potrebami. V primeru, da kljub pomoči učenci s posebnimi potrebami ne dosegajo zahtevanega nivoja znanja, se jih prepíše v program z nižjim izobrazbenim standardom. Takih, ki jih prešolajo pa ni veliko in težko ocenimo ali jih več prešolajo iz javnih ali zasebnih šol, saj so zasebne šole mlajše in vsako leto odprejo oddelek več. Na javnih osnovnih šolah je pa učencev s posebnimi potrebami, ki zaključijo šolanje več, kot pa tistih, ki jih prešolajo v šolo z nižjim izobraževalnim standardom.

Po odzivih naj bi z vključitvijo učencev s posebnimi potrebami imeli večje težave v javnih šolah, kjer so nekateri zelo osamljeni in se ne morejo vključiti v družbo. Starši se tudi bolj bojijo stigmatizacije oz. odziv okolja do drugačnih. Glede na to, da ima iste probleme edina zasebna šola (OŠ Alojzija Šuštarja), ki uporablja iste metode učenja, kot javne, bi lahko rekli, da je morda boljši sistem, ki ga imajo na Waldorfski in Montessori šoli, ki teh problemov nima. Je pa dejstvo, da je na Waldorfski in Montessori šoli učencev v posameznem oddelku manj in je veliko več poudarka na medsebojnih odnosih in metodah, ki spodbujajo domišljijo in ne strmiyo samo k zbiranju najboljših ocen in čim več točk z razliko od javnih in njim podobni zasebni, ki se nagibajo bolj v drugo smer.

V Ameriki je zasebno šolstvo veliko bolj razvito, kot pri nas. Zasebne šole se v Ameriki financirajo iz šolnin in donatorstev in ponavadi imajo te šole tudi različne programe in se ne ozirajo na preverjanje znanja, ki ga poznajo v javnih šolah (Boland). Javne šole v Ameriki morajo po zakonu sprejeti vse otroke ne glede na veroizpoved, barvo, stanje,... Vpis na javno šolo ni problem, dodelijo ti jo glede na naslov v katero območje spadaš. Večji je problem, ko se želijo vpisati na drugo šolo, saj vemo, da se tudi javne šole razlikujejo po storitvah in prilagoditvah, ki so posebej potrebne za osebe s posebnimi potrebami (GreatSchools Staff). Kljub temu, da zasebnim šolam v Ameriki ni potrebno sprejeti vseh otrok in lahko same določijo kriterije kakšne učence bodo sprejele, da so šolnine za te šole zelo drage, je opaziti porast vpisovanja otrok s posebnimi potrebami v zasebne šole. Omeniti je potrebno, da se nekatere zasebne šole v Ameriki ukvarjajo samo z osebami s posebnimi potrebami. Poleg povečanega zanimanja za šolanje otrok s posebnimi potrebami je opaziti porast teh otrok za katere se starši odločijo, da jih bodo šolali doma saj menijo, da v javnih in zasebnih šolah za njih ni dobro poskrbljeno in se lahko več naučijo doma. Tako naj bi se med letoma 2003 in 2010 v zvezni državi Texas, kar za 50% povečalo število osnovnošolcev s posebnimi

potrebami, ki se učijo doma in za kar 75% srednješolcev s posebnimi potrebami, ki obiskujejo privatne šole (Radcliffe, 2012).

V primerjavi Ameriškega nacionalnega centra za izobraževalno statistiko (NCES), kje so prednosti javnega šolstva in kje zasebnega šolstva (Boland).

Prednosti javnega šolstva:

- Učitelji so bolj kvalificirani,
- Učenci se učijo več osnovnih predmetov, kot so matematika, angleščina, fizika, ...,
- Ponujajo več aktivnosti, ker so večinoma večje,
- Učenci so bolj raznoliki, ker javne šole sprejemajo vse.

Prednosti zasebnega šolstva:

- Razredi so manjši, razmerje učencev na učitelja je 9:1, v primerjavi z javnim, ki je 17:1,
- Manj birokracije, kar pomeni, da imajo učitelji več svobode pri metodah poučevanja,
- Večja vloga staršev.

Je pa potrebno še enkrat omeniti, da v Ameriki zasebnim šolam ni potrebno sprejemati učencev s posebnimi potrebami in večkrat se zgodi, da zasebne šole, ki niso specializirane za delo z učenci s posebnimi potrebami le te zavrnejo ali jih ob nastanku težav izključijo iz šole.

Predlogi

V prvi vrsti je za uspešno integracijo učencev s posebnimi potrebami v osnovne šole potrebno upoštevati prilagoditve, pripomočke in načine pomoči, ki so jih ti deležni v specializiranih oblikah vzgoje in izobraževanja. Se je pa potrebno zavedati, da je stanj s katerimi se srečujejo te osebe in prilagoditev, ki jih potrebujejo, zelo veliko in da v ureditvi, kot je sedaj v osnovnih šolah, učitelji niso kos izzivu, ki ga prinašajo taki učenci oziroma so oddelki preveliki, da bi lahko namenili dovolj časa vsakemu posebej. Po drugi strani pa pridemo že spet do denarja in za trud in dodatni čas, ki ga morajo učitelji vložiti za delo z učenci s posebnimi potrebami, je vsekakor veliko večji, kot če v razredu ni takih učencev in marsikateri učitelj se vpraša, če mu je tega treba. Je pa dodatno izobraževanje in dodatni čas učiteljev na tem področju za uspešno integracijo oseb s posebnimi potrebami še kako potreben, saj večina učiteljev danes nima dovolj znanja za delo s takimi učenci. Za dodatni čas, ki si ga učitelji vzamejo jih je pa potrebno ustrezno tudi ustrezno motivirati in nagraditi.

Predlogi, ki bi bili po našem mnenju potrebni za boljšo integracijo oseb s posebnimi potrebami v osnovne šole:

- Boljša ozaveščenost o pomenu integracije in o osebah s posebnimi potrebami (v prvi vrsti se morajo tega zavedati učitelji, saj bodo le tako lahko prenašali svoje izkušnje na učence in njihove starše. Če učitelji ne bodo strpni do učencev s posebnimi potrebami in jim bo odveč delo z njimi, bo to sigurno vplivalo, ne samo

na uspeh razreda, ampak tudi na učence, ki se jim bo v kasnejšem obdobju zdelo, da se je nepomembno ukvarjati s takimi osebami, ker so itak omejene),

- večja strokovnost učiteljev (zelo pomembno je, da se učitelj zaveda stanja v katerem je učenec s posebnimi potrebami, saj bo le tako lahko vedel kakšne prilagoditve in pripomočke potrebuje za uspešno delo s takim učencem)
- večji poudarek za moralna in etična načela v šolah (premalo dajemo pomena medsebojnim ali človeškim odnosom in ne zavedamo se dovolj da je nasvetu veliko ljudi z drugačnimi navadami, sposobnostmi, verovanji, znanji, ... kot so naše in namesto, da bi se naučili živeti skupaj se drugačne obsoja. Če se ne bomo tega naučili že v mladosti oziroma se bo to odgovornost kaj je prav in kaj je narobe prepustilo samo staršem, od katerih ponavadi poberemo njihove navade, se bomo tudi kasneje težko naučili)
- bolj individualni pristop do učencev (učenci, ki so bolj nadarjeni, ne smejo trpeti na račun manj nadarjenih in obratno. Tega pa nočemo doseči z segregacijo ampak vključevanjem vseh, tako da ne iščemo povprečja ampak najboljše, kar lahko učenec ponudi.),
- primernejša infrastruktura za izvajanje učnega načrta (če že imamo načrt, da je potrebno osebe s posebnimi potrebami vključevati v redne oblike vzgoje in izobraževanje je njim primerno potrebno načrtovati tudi objekte vzgoje in izobraževanja. Zavedati se je potrebno omejitev, ki jih imajo osebe s posebnimi potrebami in s primernim načrtovanjem ovire, ki onemogočajo uspešno izobraževanje takim učencem, odpraviti oziroma načrtovati drugače),
- vključevanje gibalno oviranih v športno vzgojo (veliko se zadnje čase govori, da je šport zelo koristen tudi za osebe s posebnimi potrebami, veliko takih oseb dosega tudi zelo zavirljive rezultate na svojih področjih, veliko je govora o paraolimpijskih igrah, ... Možnosti za športno udejstvovanje oseb s posebnimi potrebami so, samo potrebujejo svojevrstne prilagoditve in pristop. Te prilagoditve bi bilo potrebno prenesti tudi na osnovne šole saj se prevečkrat dogaja, da so osebe s posebnimi potrebami, sploh tiste, ki so gibalno ovirane, opravičene športne vzgoje).

5. Sklep

Glede na preteklo obdobje, ko se je osebe s posebnimi potrebami vključevalo predvsem v segregirane oblike vzgoje in izobraževanja, se je z novimi ugotovitvami in prijemi stanje začelo izboljševati. Ne pravimo, da je bila segregirana oblika slaba, saj je v določenih primerih morda še vedno bolj koristna in uporabna od integracije, problem je bil, da se je osebe s posebnimi potrebami ločevalo od ostalih, ti za njih niso vedeli oz. so si pred njimi zatiskali oči in niso bili seznanjeni z njihovimi problemi. To pa botruje težkemu vključevanju oseb s posebnimi potrebami v družbeno življenje, nizki stopnji izobrazbe in majhni možnosti zaposlitve izven segregiranih oblik. Slednje si pa želimo in prizadevamo z integracijo izboljšati.

Z integracijo pa se pojavljajo novi problemi, saj zaradi neozaveščenosti ljudi, nestrokovnosti učiteljev, osebe s posebnimi potrebami niso dobro sprejete v redne izobraževalne ustanove in za njih predstavlja še težjo izkušnjo, kot bi jo morda v segregiranih oblikah izobraževanja. To pa mora biti tudi opozorilo, kako, kot družba nismo oz. zelo težko med nas sprejemamo drugačne. Se je pa za integracijo, kot za vse drugo potrebno boriti in ozaveščati ljudi sploh ker se lahko vsakemu izmed nas zgodi, da bo kdaj potreboval tako vrsto pomoči. Pri integraciji oseb s posebnimi potrebami se je potrebno zavedati njihovih stanj, saj je teh zelo veliko in vsako stanje potrebuje svojo vrsto prilagoditev in pomoči. Z integracijo so se pokazale tudi pomanjkljivosti glede infrastrukture, ki osebam s posebnimi potrebami otežujejo dostop do izobraževalnih in drugih ustanov.

V Sloveniji so osnovne šole v večini javni in izvajajo javni program. Javni program je edini, ki ti po uspešno končanem šolanju zagotavlja spričevalo, ki je uradna listina oz. dokazilo o uspešno dokončanem šolanju. Tri zasebne šole izvajajo poleg javnega programa še svoj program, ki se razlikuje predvsem po metodah učenja. OŠ Alojzija Šuštarja ima poleg javnega še katoliški program, metode učenja in pristop do učencev se pa ne razlikuje kaj dosti od javnih osnovnih šol. Drugače je z Waldorfsko in Montessori osnovno šolo, ki imata svoje metode učenja. Waldorfska šola ima opisno ocenjevanje, pouk v epohah in triletno opismenjevanje. Učenje izhaja iz doživetja, gibanja, dela z rokami, človek ni samo intelektualno bitje ampak tudi bitje volje in srca. Podobno na Montessori šoli nimajo ocen, kjer je bolj pomembno pridobivanje znanja, ohranjanje veselja do učenja ter raziskovanja. Učenje poteka preko materialov, knjige začnejo uporabljati kasneje. So pa primeri, kot je opisno ocenjevanje že nekaj časa prisotni tudi v javnih šolah v prvi triadi.

Primerjava, kje je bolje za otroke s posebnimi potrebami, v javnih ali zasebnih osnovnih šolah, bi rekli, da v zasebnih. Pripomočki, prilagoditve, dodatna pomoč, strokovna pomoč je povsod dobra in zelo podobna, če ne ista. Razlike se kažejo o bolj individualnem pristopu, ki ga nudita predvsem Waldorfski in Montessori način, kar pomeni, da ostali lažje sprejemajo drugačne med sebe in je to del učenja, z razliko od javnih šol, kjer je pomembno samo intelektualno znanje. So pa kritiki, ki pravijo, da se v Waldorfski in Montessori šoli ne pridobi toliko znanja (če za znanje vzamemo javno veljavni program na šolah), kot na javnih šolah. Po drugi strani naj bi pa, po analizah, otroci v Montessori šoli po pridobljenem znanju za dva razreda prehitevali otroke iz klasičnih programov.

6. Viri

- Dervarič, K. (2013). *Usposobljenost učiteljev za diferenciacijo pri učencih s posebnimi potrebami* (Diplomsko delo). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Ljubljana
- Edmunds F., Strmole-Ukmar B., Pretnar T. (1992). *Umetnost waldorfske vzgoje*. Ljubljana, Društvo Kortina.
- Gedrih M. (2004). *Waldorfska šola*. Viva, Pridobljeno 10.5.2015, iz <http://www.viva.si/Psihologija-in-odnosi/1048/Waldorfska-%C5%A1ola>
- GreatSchools Staff. Private versus public. Pridobljeno 29.9.2015, iz <http://www.greatschools.org/gk/articles/private-vs-public-schools/>
- Izobraževanje otrok s posebnimi potrebami* (2015). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno 4.4.2015, iz http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/izobrazevanje_otrok_s_osebniimi_potrebami/
- Jošt, M. (2010). *Učenci s posebnimi potrebami v osnovni šoli*. (Diplomsko delo). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Karpljuk D., Meško M., Videmšek M., Zajec J. *Gibalna/športna dejavnost predšolskih otrok s posebnimi potrebami*, Šport Mladih. Pridobljeno 5.10.2014, iz http://www.sportmladih.net/uploads/cms/file/Mali%20soncek/Revija_Sport_otroci_posebnimi_potrebami.pdf
- Kobal B., Smolej S., Nagode M., Sendi R., Černič-Mali B., Kerbler-Kefo B. idr. (2008). *Dostopnost grajenega in komunikacijskega okolja kot predpogoj za socialno vključevanje invalidov – uporabniška perspektiva*. Inštitut RS za socialno varstvo in Urbanistični inštitut RS.
- Košak E. (2014). *Je običajna šola za otroka s posebnimi potrebami vedno boljša za otroka?* Delo, Pridobljeno 4.5.2015, iz <http://www.delo.si/nedelo/je-vkljucitev-otrok-s-osebniimi-potrebami-v-obicajne-sole-vedno-boljse-za-otroka.html>
- Kovač Šebart M., Krek J., Kodelja Z., Šimenc M. (2009). *Vzgojna zasnova javne šole*. Ljubljana: Center za študij edukacijskih strategij, Pedagoška fakulteta.
- Krek J., Metljak M. (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Lazarević, J. (2003). *Integrirano izobraževanje in položaj invalidov na trgu delovne sile*. (Diplomsko delo). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Maria Montessori* (2015). Wikipedija prosta enciklopedija. Pridobljeno 24.4.2015, iz http://sl.wikipedia.org/wiki/Maria_Montessori

- Miklič M. (2010). *Osnovna šola-med javno in zasebno*. Magistrska naloga, Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper.
- Montessori M., Kobal K., Kordeš A., Strojini M., Claremont M. (2008). *Srkajoči um*. Ljubljana; Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.
- Mozetič M. (2014). *Odločba U-I-269/12-24*. Ljubljana: Ustavno sodišče Republike Slovenije
- Nicol J. in Taplin J. (2012). *Understanding the Steiner Waldorf Approach: Early Years in Practice*. Wolverhampton, Keystroke
- Opara B. (2005). *Otroci s posebnimi potrebami v vrtcih in šolah: vloga in naloga vrtcev in šol pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Centerkontura
- Osebe s posebnimi potrebami* (2013). Wikipedija prosta enciklopedija. Pridobljeno 22.4.2015, iz http://sl.wikipedia.org/wiki/Osebe_s_posebnimi_potrebami.
- Osnovno šolstvo* (2015). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno 4.4.2015, iz http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/osnovno_solstvo/
- Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami (2013). Uradni list Republike Slovenije. Pridobljeno 17.5.2015, iz <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV11835>
- Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (2014). Uradni list Republike Slovenije. Pridobljeno 17.5.2015, iz <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV11834>
- Radcliffe J. (2012). More parents of special-needs children opt out of public schools. Pridobljeno 29.9.2015, iz <http://www.chron.com/news/houston-texas/article/More-parents-of-special-needs-kids-fleeing-public-3815655.php>
- Steiner R., Ukmar K. (2011). *Vzgoja otroka v luči duhovne znanosti*. Ljubljana, Zavod za razvoj waldorfskih šol.
- Štrajhar B. Waldorfska pedagogika. Pridobljeno 10.5.2015, iz http://www.strajhar.si/index_datoteke/Page1806.htm
- Boland M. Public vs. private: Which is right for your child. Pridobljeno 29.9.2015, iz http://www.babycenter.com/0_public-vs-private-which-is-right-for-your-child_67271.bc#articlesection1
- Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami* (2015). Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno 4.4.2015, iz <http://www.zrss.si/?rub=127>
- Vertot P. (2007). *Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji*. Ljubljana; Statistični urad Republike Slovenije.

Vovk-Ornik N. (2015). *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana; Narodna in univerzitetna knjižnica.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2012). Služba Uradni list Republike Slovenije. Pridobljeno 17.5.2015, iz <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>

ZUOPP-1 - Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2013). Uradni list Republike Slovenije. Pridobljeno 17.5.2015, iz <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>